

JIHOČESKÁ UNIVERSITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

MONIKA CIKLEROVÁ

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

**ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU DOBROVOLNICTVÍ
V PŘÍBRAMI**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Bohdana Břízová, Ph.D

Autor: Monika Ciklerová

16. 8. 2011

Abstract

Analysis of the Current State of Volunteering in the Health and Social Area in Příbram

This thesis deals with the research on volunteering in Příbram. It is focused on the use of volunteers in health and social areas within comprehensive rehabilitation, i.e. in organizations involved in the care for physically or socially handicapped persons.

The objective of the thesis was to survey the use of volunteers in these organizations. The first sub-objective was to determine the potential interest of organizations to make use of volunteers in the future. The second sub-objective was to provide a comprehensive overview on the use of volunteers to the public in Příbram. The third sub-objective was to describe the established volunteer programs - the circumstances of their establishment and the target group of clients who are involved in their activities.

In the theoretical section the important terms in the field of volunteering are explained, major organizations that are engaged in volunteer involvement are mentioned and the process of admission into a volunteer organization is described.

In the pre-research in the practical part, the survey of organizations operating in Příbram in the health and social field was compiled. In 29 organizations semi-conducted interviews were carried out with their managers in order to determine whether they use volunteers at their activities, also to find out if they would like to take advantage of the volunteers' potential, and in what specific areas volunteers could participate.

The results of the research have shown that currently more than a third of surveyed organizations use volunteers in the health and social field. Most of the surveyed organizations also intend to get involved volunteers in their activities. The thesis also gives information about the history and specifics of the volunteer programs that are run by a professional volunteers' coordinator in 4 organizations.

This thesis provides a source of information on volunteering in the health and social area for professionals as well as for the general public and it may also help to possible applicants for volunteering in Příbram. It also offers new insights to the public on the possible use of volunteers, such as in the Volunteer Center Příbram.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma *Analýza současného stavu dobrovolnictví v Příbrami* jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 16. 8. 2011

Monika Ciklerová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla velmi poděkovat Mgr. Bohdaně Břízové PhD. za trpělivé vedení mé bakalářské práce, její čas a cenné připomínky. Děkuji také všem koordinátorům dobrovolnických programů v Příbrami za poskytnuté rozhovory a materiály a všem organizacím, které se účastnily mého výzkumu za odpovědi na mé otázky.

V neposlední řadě chci také poděkovat svému manželovi a dcerám za podporu, trpělivost a povzbuzení během mého studia

Obsah

ÚVOD.....	8
1. SOUČASNÝ STAV	9
<i>1.1 Základní pojmy v dobrovolnictví.....</i>	<i>9</i>
<i>1.2 Historie dobrovolnictví: dobrovolnická činnosti prolíná dějiny lidstva.....</i>	<i>11</i>
<i>1.3 Současnost v organizovaném dobrovolnictví .....</i>	<i>12</i>
<i>1.3.1 Koalice dobrovolnických iniciativ .....</i>	<i>14</i>
<i>1.3.2 Občanské sdružení Hestia .....</i>	<i>14</i>
<i>1.3.3 Dobrovolnická centra.....</i>	<i>14</i>
<i>1.3.4 Dobrovolnictví a internet .....</i>	<i>15</i>
<i>1.3.5 Legislativa.....</i>	<i>15</i>
<i>1.3.6 Podpora dobrovolnictví státní správou .....</i>	<i>17</i>
1.4 Motivace k dobrovolnictví	18
<i>1.4.1 Skladba dobrovolníků.....</i>	<i>19</i>
1.5 Dobrovolnictví ve zdravotně sociální oblasti.....	20
<i>1.5.1 Zdravotně sociální oblast .....</i>	<i>20</i>
<i>1.5.2 Dobrovolnictví podle typu organizace.....</i>	<i>21</i>
<i>1.5.3 Dobrovolnictví podle cílové skupiny klientů.....</i>	<i>22</i>
<i>1.5.4 Změny, které přináší dobrovolnictví pro organizace .....</i>	<i>24</i>
1.6 Proces zapojení nového dobrovolníka do činnosti.....	25
<i>1.6.1 Získávání dobrovolníků .....</i>	<i>26</i>
<i>1.6.2 První pohovor se zájemcem o dobrovolnictví.....</i>	<i>26</i>
<i>1.6.3 Výcvik dobrovolníků.....</i>	<i>26</i>
<i>1.6.4 Podpora dobrovolníka při jeho činnosti.....</i>	<i>28</i>
<i>1.6.5 Ocenění dobrovolníků .....</i>	<i>29</i>
1.7 Město Příbram a sociální služby	29
<i>1.7.1 Specifika města Příbram .....</i>	<i>29</i>
<i>1.7.2 Síť poskytovatelů sociální péče a dalších organizací, věnujících se práci s osobami s omezenou participací.....</i>	<i>32</i>
2. CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	33
2.1 Cíle práce.....	33

2.2 Výzkumné otázky.....	33
3. METODIKA.....	34
3.1 Použité metody.....	34
3.2 Charakter zkoumaného souboru.....	36
4. VÝSLEDKY	37
4.1 Výsledky předvýzkumu	37
4.2 Výsledky polořízených rozhovorů.....	37
4.3 Výsledky neřízených rozhovorů.....	48
5. DISKUZE	57
6. ZÁVĚR	65
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	67
8. KLÍČOVÁ SLOVA.....	73
9. PŘÍLOHY.....	74

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je Analýza současného stavu dobrovolnictví v Příbrami. Prvním impulsem k tomuto tématu byl seminář Mgr. Bohdany Břízové v prvním ročníku mého studia. Tehdy jsem se poprvé seznámila s obrazem dobrovolníka, možnostmi uplatnění v různých odvětvích a legislativou, která dobrovolnictví provází. Začala jsem se více zajímat o to, zda také v místě mého bydliště, ve městě Příbrami, jsou organizace připravující a vysílající dobrovolníky nebo zařízení, která dobrovolníky při svých činnostech využívají. Zaměřila jsem se na zdravotně sociální oblast a zájem mne přivedl až k dobrovolníkům v Oblastní nemocnici Příbram. Trochu ze zvědavosti jsem začala jako dobrovolník do nemocnice docházet a sbírat tak první informace a zkušenosti pro napsání této bakalářské práce. Protože jsem se ve svém okolí setkávala s naprostým nedostatkem informací o dobrovolnictví obecně i o aktivitách dobrovolníků v Příbrami, rozhodla jsem se zmapovat situaci v našem městě a podat tak ucelený obraz o dobrovolnické práci a organizacích, které ve zdravotně sociální oblasti dobrovolníky využívají.

Snaha podat ucelené informace mne vedla nejprve k vytipování spektra organizací, které spojuje práce s klienty s handicapem v oblasti sociální, tělesné nebo mentální. Poté jsem zjišťovala, jestli se v organizacích s pojmem dobrovolník již setkali, zda jsou u nich dobrovolníci do činnosti zapojeni, případně, jestli by bylo zapojení možné a vítané.

Výzkum mi přinesl velmi mnoho cenných informací. Setkala jsem se s pozitivními ohlasy, ale i mnohými předsudky a obavami spojenými s přijetím dobrovolníků do organizace, s různými představami o jejich fungování a vedení. Domnívám se, že tato práce může přispět k odstranění určitých předsudků v problematice využívání dobrovolníků, posloužit jako informační materiál pro nové organizace, uvažující o přijímání dobrovolníků, pro potenciální zájemce o dobrovolnictví, případně pro využití v komunitním plánování sociálních služeb ve městě Příbram.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 Základní pojmy v dobrovolnictví

S dobrovolnictvím a jeho myšlenkou jsou již od dávných dob spojeny především pojmy a morální vlastnosti jako *filantropie*, *altruismus* a *charita*, které vyjadřují nositelův životní postoj a výrazné orientování na druhého člověka.

Filantropie je dobročinné pomáhání sociálně slabým, lidumilnost, lidumilství, dobročinnost, láska k člověku. Opakem je misantropie (Petráčková, Kraus, 2001).

Altruismus (z lat. alter, druhý, 3. pád altrui, druhému) mravní postoj, který upřednostňuje prospěch jiného člověka, respektive klade jej na stejnou rovinu důležitosti s prospěchem vlastním (Blecha, 2002). Protikladem altruismu je egoismus (Brugger, 2006).

Charita (z latinského výrazu caritas – láska) praktická láska k bližnímu, která se projevuje dobročinností, obvykle označuje dobrovolné dobročinné akce na pomoc trpícím lidem, dětem, starým lidem, sociálně slabým, nemocným a podobně (Hartl, Hartlová, 2009).

Dobrovolnická činnost prolíná životy lidí od nepaměti. Jak říká Tošner a Sozanská (2006), každý z nás je občas v životě dobrovolníkem. *Dobrovolnictví* je dle Matouška (2003b) neplacená, nekarierní činnost, kterou lidé provádějí proto, aby pomohli svým bližním, komunitě nebo společnosti.

Nejjasnějším pojmem spojeným s dobročinností je *dárcovství*. Může zahrnovat darování finančního obnosu nebo materiální věci na dobročinné, veřejně prospěšné účely. S touto formou pomoci druhým lidem se ve svém životě setká velmi mnoho z nás (Břízová, 2010a).

Pomoc v rodině, příbuzným nebo sousedům, výpomoc přátelům v rámci zájmového uskupení (například ve skautském oddílu, mateřském centru) bereme většinou také samozřejmě jako projev občanské angažovanosti a můžeme jí pojmenovat jako *občanskou výpomoc nebo dobrovolnickou činnost vzájemně prospěšnou*. Tedy jako činnost reciproční, podle principu: dnes ty mně, zítra já tobě. Jedná se často o aktivitu

spontánní, *neformální*, vykonávanou podle potřeby v rámci členství v nějaké sociální skupině, jako je například rodina, sousedství nebo zájmový klub (Matoušek, 2003b).

Další kategorií, kterou se především zabývá tato práce, je *dobrovolnictví veřejně prospěšné*. Je definováno jako činnost vědomá, bez nároku na odměnu a cílená ve prospěch druhých. Dobrovolník při ní dává vědomě část svého času, energie a schopností ve prospěch aktivity, která je profesionálně organizována a časově i obsahově vymezena ústní nebo písemnou smlouvou, jak píše například Matoušek (2003a). Důvodem smluvního vymezení je jasné definování náplně dobrovolné činnosti, práv a povinností vyplývajících z této dohody pro zúčastněné strany a také zajištění jejího trvání pro určitý časový úsek například proto, aby se na ni mohl příjemce dobrovolnické činnosti spolehnout. Zde tedy mluvíme o dobrovolnictví *formálním* (Frič, Pospíšilová, 2010b).

Z časového hlediska můžeme rozlišit *dobrovolnictví jednorázové* (například pomoc při různých kulturních, společenských akcích, humanitární pomoc v krizových situacích), *dobrovolnictví krátkodobé* (trvajících méně než 3 měsíce) a *dobrovolnictví dlouhodobé* (déle než 3 měsíce), které svým způsobem představují činnost mimo hlavní pracovní a studijní náplň dne dobrovolníka. Dále pak odlišujeme *dobrovolnou službu*, kterou dobrovolník vykonává jako svou hlavní práci, často v zahraničí. Tato služba může být opět krátkodobá nebo dlouhodobá (Tošner, Sozanská, 2006).

Zajímavou studii v této oblasti provedl Frič (2001) a Frič s Pospíšilovou (2010b), kteří dokládají výskyt veřejně prospěšného dobrovolnictví v mnoha skupinách lidských činností jako je zdravotnictví, sociální služby, kultura, sport, při práci s dětmi a mládeží, v ekologii, v krizových situacích, v situacích vyžadujících ochranu lidských práv a mnoha dalších.

Organizované dobrovolnictví ve zdravotně sociální oblasti, které se věnuje tato práce, má v mnoha odvětvích již svou zpracovanou metodiku, a to jak při procesu zavádění a fungování dobrovolníků do organizací (více viz např. Program Dobrovolnictví v nemocnicích nebo Aronová 2008), tak také pokud je organizace založena pouze na dobrovolnické činnosti (viz např. Program Pět P).

Dobrovolnické organizace sdružují občany, kteří vytvářejí hodnoty pro ostatní bez nároku na plat, a to ať je tato činnost realizována laiky nebo odborníky na danou oblast. Tím se nejvýrazněji liší od jakékoli jiné, náplní podobné, činnosti ve zdravotně sociální oblasti. Protože se jedná o činnost vzniklou takzvaně „zespod“, nikoli na zakázku státu, zařazuje se tak podle některých autorů mezi významné aktéry žádoucího trendu sociální práce v soudobé společnosti, kterým je odklon od paternalistického a dirigistického státního řízení směrem k občanské společnosti (Matoušek, 2003b).

1.2 Historie dobrovolnictví: dobrovolnická činnosti prolíná dějiny lidstva

Dějiny naší společnosti na evropském kontinentu jsou v posledních 2000 letech výrazně spojeny s křesťanstvím. Ideály křesťanské lásky a pomoci bližním jsou velmi výrazně podobné motivům a smyslu dobrovolnické činnosti dneška. V raných dějinách naší civilizace nacházíme nepřekonané a stále aktuální vzory pomoci lidem v antickém světě zejména u lékaře Hippokrata a antických filozofů. V židovském a následně křesťanském světě byla pomoc bližním významným prvkem a znakem morální vyspělosti člověka (Messina, 2005).

Přesto, že život starověku a středověku nebyl v porovnání s dnešním komfortem a sociálními jistotami naprosto srovnatelný a dalo by se očekávat, že v obecném styku mezi lidmi převládne především boj o život a zákony silnějšího, je tato doba významnou předchůdkyní organizovaného veřejně prospěšného dobrovolnictví. Ve středověku byli nositeli dobrovolné veřejně prospěšné činnosti především řeholní společnosti a centrem pomoci se stávali klášterní špitály a útulky, v nichž dobročinným způsobem pracovali řádové sestry a bratři, ale i laici (Woods, 2008).

Další mezník můžeme vystopovat v období 19. a 20. Století. V období velkých technických objevů, významných změn v struktuře práce obyvatel, v období migrace z venkova do velkých měst. Tyto změny v tradičním uspořádání života sebou přinesly mnoho sociálních problémů jako je nezaměstnanost, práce dětí, osoby bez přístřeší, vykořenění z tradiční rodové a sousedské pomoci (Matoušek, 2001). Vznikají první sirotčince, je distribuována potravinová a materiální pomoc a opět se zde objevují prvky

dobročinnosti a dobrovolnické práce veřejně prospěšné (Tomeš, 2001). Propagátorem těchto činností je v této době především horní společenská vrstva, tedy lidé materiálně zajištění s charitativními morálními vlastnostmi. Období častých válek přináší další rozvoj dobrovolnické činnosti na poli ošetrovatelském, opět nesené především osobami se silně zakotvenou láskou k lidem, neboť ve válečných podmínkách by jiné motivy k této práci jen těžko obstály (Messina, 2005).

Základním principem dobrovolnické pomoci se tak v historii i současnosti ukázalo být, jak říká Jean Vanier (2004), **spojení hlavy a srdce**. Společnost založená pouze na rivalitě a přežití nejsilnějšího, upřednostňuje pouze agresivní tendence člověka. Brání zdravé spolupráci mezi lidmi, podporuje nepřátelství a je tak zcela proti ideálům humanismu. Oslavuje silné a soutěživé na úkor slabších a bezmocných.

Právě rozvoj dobrovolnictví však ukazuje udržitelnou budoucnost společnosti, oproti výše zmiňovanému „agresivnímu“ modelu: v práci orientované na člověka s výraznou angažovaností občanů bez majoritního rozhodovacího a direktivního podílu státních struktur (Braye, Preston, 2001).

Ve 20. století převládá v Evropě takzvaný *komunitní model dobrovolnictví* – dobrovolníci se zapojují v rámci církví, ekologických sdružení, v organizacích mládeže, v nemocnicích, zařízeních pro seniory, ve školách. Jejich vztah k organizátorovi je neformální, založen na osobním kontaktu a domluvě. Oproti tomu pro USA bylo vždy více typické *dobrovolnictví manažersky organizované* profesionálními specializovanými dobrovolnickými agenturami, s nimiž dobrovolníci uzavírají formální vztah - kontrakt (Matoušek, 2003b).

1.3 Současnost v organizovaném dobrovolnictví

Organizované dobrovolnictví v České republice prochází od roku 1989 pozvolným vývojem. Jak zmiňuje Frič a Pospíšilová (2010b), éra socialistického kolektivního budování degradovala pojem dobrovolná činnost v chápání občanů na „dobrovolně- povinné“ brigády a soutěže v odpracování většího počtu hodin k počtům nesmyslných cílů. Po revoluci ji naopak s prudkým nástupem vystřídala doba

nenasytného kapitalismu, kdy je vše měřeno cenou a činnosti zadarmo jsou kategorizovány do sféry zájmů podivínů s nejasnými úmysly. Přesto dobrovolnická činnost v České republice pozvolna prochází svou rehabilitací a oslovuje stále více lidí (Knechtlova, 2007).

Vývoj společnosti, snaha o ochranu primárních práv člověka a prevence právních sporů (dobrovolníka, příjemce, vysílající organizace) ukazuje v současné době tendenci přistupovat ve zdravotně sociální oblasti, zvláště u přímé práce s klientem, častěji k modelu formálního dobrovolnictví. Dobrovolníky vede obvykle profesionál – koordinátor dobrovolníků, který se řídí pravidly managementu dobrovolnictví, specificky upravenými pro konkrétní program a oblast služeb (více viz Management dobrovolnictví na www.dobrovolnik.cz).

O obecně platných principech, během nichž se ze zájemce o dobrovolnictví stane dobrovolník, se zmiňují například Břízová a Koubová (2008). Dobrovolník prochází výcvikem, potřebným ke své činnosti, je s ním sepsána smlouva o dobrovolnické činnosti nebo ústně domluveny podmínky, vysílající organizace na jeho činnost také může uzavřít pojistnou smlouvu pro krytí případných škod způsobených při výkonu činnosti. Koordinátor nebo pověřená osoba také poskytuje dobrovolníkovi pomoc a radu v průběhu jeho činnosti. Jako prevence syndromu vyhoření je často organizována supervize. Organizace by se také měla snažit prezentovat veřejně činnost dobrovolníků a podporovat veřejné uznání přínosu dobrovolnické činnosti pro společnost (více viz kap. 1.7).

Dobrovolnická činnost dneška je pro ty, kteří ji vykonávají, především zdrojem naplnění jejich potřeby být užiteční, zdrojem cenných zkušeností, prostorem ke kreativitě a realizaci nápadů. Dává jim pocit smysluplné práce a obohacení v mezilidských lidských vztazích. Jak říká Matoušek (2003a), pro příjemce jejich pomoci, organizace nebo jednotlivce je tato činnost také velmi přínosná, zejména ve smyslu přílivu nové energie, nápadů a entusiasmů. Jaro Křivohlavý (1993) poukazuje na fakt, že dobrovolník svou činností daruje příjemci této činnosti především svůj čas – nedostatkovou a drahocennou veličinu dneška.

1.3.1 Koalice dobrovolnických iniciativ

Koalice dobrovolnických iniciativ vznikla v roce 2001 jako sdružení neziskových organizací, podílejících se na dobrovolnických programech v České republice. Byla vytvořena za účelem prezentace, rozvoje a zvyšování povědomí společnosti o dobrovolnictví a jednotlivých dobrovolnických programech. Koalice zachovává plnou nezávislost všech organizací, které do ní vstupují, umožňuje však společnou propagaci dobrovolnických projektů a je významným partnerem pro jednání v oblasti legislativy nebo mezinárodních projektů, jako byl například Mezinárodní rok dobrovolníků 2001 (Dobrovolníci, obyčejní lidé, kteří dělají neobyčejné věci, 2001).

1.3.2 Občanské sdružení Hestia

Navenek je Koalice dobrovolnických iniciativ prezentována občanským sdružením Hestia (dále o. s. Hestia), které zveřejňuje seznam členů koalice v tištěné i elektronické formě (více viz Koalice dobrovolnických iniciativ na www.hest.cz). V rámci tohoto sdružení působí *Národní dobrovolnické centrum*, zabývající se rozvojem a propagací dobrovolnictví a také *Metodické a vzdělávací centrum*. Toto centrum komplexním způsobem zajišťuje podporu, metodiku a vzdělávání v oblasti dobrovolnictví, pořádá akreditované kurzy pro koordinátory dobrovolníků, realizuje programy dobrovolnictví v mnoha oblastech. Firmám nabízí aktivity podporující dobré vztahy byznys sektoru s místní komunitou a program sociální odpovědnosti. Studentům i širší veřejnosti nabízí knihovnu s unikátní literaturou o problematice dobrovolnictví. O. s. Hestia spolupracuje na rozvoji dobrovolnictví se státní správou a samosprávou, dobrovolnickými centry a dalšími partnery v ČR i v zahraničí. V rámci šíření dobrého jména dobrovolnictví o. s. Hestia iniciuje udělování ceny Křesadlo a je spolupořadatelem již tradiční konference o dobrovolnictví v Kroměříži (více viz Hestia – Národní dobrovolnické centrum na www.hest.cz).

1.3.3 Dobrovolnická centra

Dobrovolnická centra jsou neziskové organizace působící v jednotlivých městech nebo regionech. Mohou být široce působící vysílající organizací, která aktivně vyhledává, informuje, školí dobrovolníky a poskytuje je dalším organizacím, nebo také

sama realizuje konkrétní program v přímé dobrovolnické činnosti (Gibbons, Gilbert, Nixon, 2006).

Dobrovolnická centra sdružují nabídku a poptávku v dobrovolnických aktivitách, vedou databázi dobrovolníků a jejich příležitostí a školí dobrovolníky pro různé programy dobrovolnické činnosti.

Příkladem dobrovolnických center jsou například organizace Inex, Ymca, Hestia, Dobrovolnické centrum Ústí nad Labem nebo Dobrovolnické centrum Adra v Českých Budějovicích

1.3.4 Dobrovolnictví a internet

Hlavním informačním médiem dneška je bezesporu internet. Většina dobrovolníků, zapojená v různých oblastech činností, internet velmi často používá. Proto vzniká mnoho informačních a podpůrných stránek věnovaných dobrovolnictví obecně i jednotlivým dobrovolnickým programům.

Významným místem pro předávání informací a koordinaci poptávky a nabídky dobrovolnických služeb je internetový projekt **Dobrovolníci.cz** vzniklý z iniciativy neziskové společnosti *Inex – sdružení dobrovolných aktivit*.

Mezi další internetové adresy lze zařadit stránky: **Dobrovolník.cz** – podávající především informace novým zájemcům o dobrovolnictví v České republice, **Mládež v akci.cz** nabízející možnosti vykonávání dobrovolnické služby v zahraničí nebo **Kormidlo.cz**, které podává informace o firemním dobrovolnictví. Databázi dobrovolníků vede mimo jiné také již mnohokrát zmiňované občanské sdružení **Hestia**. Seznam některých internetových zdrojů informujících o dobrovolnictví je připojen v Příloze č. 1.

1.3.5 Legislativa

Hlavním legislativním opatřením, které výrazně upravilo dobrovolnickou činnost po roce 1989, je *Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, v platném znění*. Specifikuje podmínky dobrovolnické činnosti, práva a povinnosti dobrovolníka a organizací, vymezuje pojmy související s dobrovolnickou činností a stanovuje podmínky nutnosti pojištění kryjícího odpovědnost za škodu na majetku nebo zdraví

způsobené při výkonu dobrovolnické činnosti. Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, v platném znění, definuje následující pojmy:

Dobrovolnickou službou je činnost, při níž dobrovolník poskytuje a) pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase, b) pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro osoby uvedené v písmenu a), nebo c) pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací (§ 2).

Dobrovolníkem může být fyzická osoba a) starší 15 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby na území České republiky, b) starší 18 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby v zahraničí, která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu.

Dobrovolník vykonává dobrovolnickou službu na základě smlouvy 1) uzavřené s vysílající organizací; v případě dlouhodobé dobrovolnické služby nebo v případě krátkodobé dobrovolnické služby, k jejímuž výkonu je dobrovolník vyslán do zahraničí, musí být tato smlouva písemná (§ 3).

Vysílající organizací podle tohoto zákona je právnická osoba se sídlem v České republice, která dobrovolníky vybírá, eviduje, připravuje pro výkon dobrovolnické služby a uzavírá s nimi smlouvy o výkonu dobrovolnické služby za podmínky, že má udělenou akreditaci. *Přijímající organizací* podle tohoto zákona je osoba, pro jejíž potřebu je dobrovolnická služba vykonávána, způsobilá uzavřít smlouvu s vysílající organizací a schopná dostát závazkům z této smlouvy (§ 4).

Vysílající organizaci uděluje akreditaci Ministerstvo vnitra. Ministerstvo udělí akreditaci organizaci, která je občanským sdružením, obecně prospěšnou společností, církví nebo náboženskou společností nebo právnickou osobou církve nebo náboženské společnosti, evidovanou podle zákona upravujícího postavení církví a náboženských

společností, pokud doloží, že je schopna s ohledem na kvalifikační složení svých orgánů, zaměstnanců nebo členů, konkrétní projekty nebo programy dobrovolnické služby a finanční způsobilost organizovat přípravu a provádění dobrovolnické služby a plnit další povinnosti vyplývající z tohoto zákona. Akreditace se uděluje na dobu 3 let (§ 6;).

Vysílající organizace je povinna uzavřít před vysláním dobrovolníka k výkonu dobrovolnické služby *pojistnou smlouvu* kryjící odpovědnost za škodu na majetku nebo na zdraví, kterou dobrovolník při výkonu dobrovolnické služby způsobí sám nebo mu bude při výkonu dobrovolnické služby způsobena. Dobrovolník odpovídá pouze za škodu způsobenou úmyslně. *Vysílající organizace* smí uzavřít smlouvu podle § 5 s dobrovolníkem, který v době, v níž má být smlouva uzavřena, nedosáhl věku 18 let, jen s písemným, úředně ověřeným souhlasem jeho zákonného zástupce; bez tohoto souhlasu je smlouva neplatná (§ 7).

Také *Zákon 108/2006 O sociálních službách ve své novelizaci z roku 2007* vymezuje podmínky fungování dobrovolníků v zařízeních poskytujících sociální služby tím, že říká: „...při poskytování sociálních služeb působí rovněž dobrovolníci za podmínek stanovených Zákonem č.198/2002 Sb. o dobrovolnické službě“ (§ 115, Zákon č. 108/2006 Sb. v platném znění).

1.3.6 Podpora dobrovolnictví státní správou

Ministerstvo vnitra České republiky, které bylo pověřeno aplikací Zákona 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě, je důležitým partnerem dobrovolnických organizací. Ministerstvo dle zákona uděluje a ruší akreditace vysílajícím organizacím, vede a zveřejňuje seznam akreditovaných organizací, zajišťuje kontrolu jejich činnosti a případně může poskytovat dotace v oblasti dobrovolnictví (více na www.mvcr.cz).

Ministerstvo školství, mládeže s tělovýchovy se v letošním roce (2011) stalo koordinátorem – gestorem **Evropského roku dobrovolnictví** v České republice. Tento tematický rok byl vyhlášen radou ministrů všech členských zemí Evropské unie na podporu aktivního občanství. Právě MŠMT usiluje v rámci podpory dobrovolnictví především o odstraňování bariér, bránících rozvoji dobrovolných iniciativ, o zlepšování kvality dobrovolných činností, zvyšování povědomí o hodnotě dobrovolnictví ve

společnosti a oceňování dobrovolné činnosti ze stran tvůrců politik a zaměstnavatelů (Boček, 2010).

Ministerstvo práce a sociálních věcí je v České republice metodickým garantem sociálních služeb. Garantuje naplnění konkrétní služby a také uděluje registraci jednotlivým poskytovatelům takovéto služby. Na poskytování služeb se dle Zákona 108/ 2006 Sb. o sociálních službách mohou podílet také dobrovolníci. Dobrovolnické programy mohou po splnění určitých podmínek také usilovat o registraci své služby, například sociálně preventivní program Pět P určený pro děti ve věku 6 – 15 let může být registrován jako sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi

1.4 Motivace k dobrovolnictví

Motivů, vedoucích k dobrovolnictví, je mnoho a v průběhu doby se vyvíjejí. Zajímavě mluví o dobrovolnické činnosti dneška v České republice například Jiřina Šiklová ve svém příspěvku na Konferenci o dobrovolnictví v Kroměříži v roce 2001, když říká, že dobrovolnické iniciativy vždy vznikaly především z přesvědčení o smysluplnosti dané činnosti, ze snahy překročit pouze účelový horizont vlastního života. Tento motiv bývá naplněn nezávisle na odvětví, zaměření a době trvání dobrovolnické činnosti.

Tošner a Sozanská (2006), kteří se věnují především oblasti dobrovolnictví v sociálně zdravotní oblasti, rozdělují motivy vedoucí k této činnosti do následujících kategorií. Mluví o takzvané *konvenční motivaci*, tedy založené na morálních hodnotách, inspirované příkladem ostatních lidí a křesťanskými vzory. Odhadují, že u dobrovolníků ve zdravotně sociální oblasti má tento motiv vliv v **41 %** a má tudíž největší podíl. Další skupinu motivů nazývají Tošner a Sozanská *reciproční motivací*. Již podle názvu tento soubor důvodů k dobrovolnictví napovídá, že dárce v této činnosti spatřuje také svůj prospěch. Dobrovolnická činnost je brána jako zdroj zkušeností, nových poznatků, učení se reagovat na neznámé podněty v neznámém prostředí, nácvik komunikace s osobami z jiné sociální skupiny, navazování nových vztahů nebo snaha uplatnit svoje zkušenosti. Takováto motivace je podle autorů patrná asi u **37 %** českých dobrovolníků ve zdravotně sociální oblasti. Poslední kategorií motivací je pak *nerozvinutá motivace*,

patrná u **23 %** českých dobrovolníků. Ta v sobě zahrnuje mimo jiné také důvěru v organizaci, do které dobrovolník vstupuje, pocit smysluplného využití času a snahu prostřednictvím dobrovolnické činnosti šířit dobrou myšlenku.

Podle Friče a Pospíšilové (2010a; 2010b), kteří svůj výzkum zaměřili mimo jiné právě na motivy, které vedou k zapojení do dobrovolnické činnosti, je jako nejdůležitější uváděn motiv: „*Můžu dělat něco pro věc, která je pro mne důležitá*“. Jako další důležitý důvod uvádí dobrovolníci nejčastěji, že „*je dobrovolnická činnost prostě bavila*“. Mezi ostatní deklarované motivy pak patřily zejména: „*Možnost uplatnit své schopnosti*“, „*Pocit, že je důležité druhým pomáhat*“ a „*Snaha věnovat se něčemu zajímavému ve svém volném čase*“. Naproti tomu nejméně důležitým dobrovolníkům připadaly důvody definované jako „*Náboženské přesvědčení*“ a „*Příležitost splatit svůj dluh vůči společnosti*“. Jejich výzkum však mluví o dobrovolnictví jako celku, tudíž zahrnuje všechna myslitelná odvětví lidské činnosti, nikoli pouze oblast zdravotně sociální. Rozdílnost v motivech k dobrovolnictví jako celku a dobrovolnictví ve zdravotně sociální oblasti ukazuje, že pro zdravotně sociální oblast jsou často rozhodující motivací především morální hodnoty dobrovolníka.

Osobnost dobrovolníka hraje v jeho činnosti podstatnou roli. Je velmi důležité, aby se ve své činnosti nesnažil zaujímat nějaké odborné, profesionální pozice, ale zvláště u přímého kontaktu s klienty, byl člověkem se vším všudy a na lidské úrovni oporou druhému člověku (Hatoková, 2009).

1.4.1 Skladba dobrovolníků

Skladba dobrovolníků významně závisí právě na odvětví, kterého se dobrovolnictví týká. Pokud mluvíme o dobrovolnictví obecně, pak, jak ve svém výzkumu zjistili Frič a Pospíšilová (2010b), podíl žen a mužů je rozložen rovnoměrně. Oproti výzkumu z roku 2001 (Frič, 2001) je zaznamenána také výrazná změna v ekonomickém statutu dobrovolníka: největší nárůst je patrný u skupiny s příjmem mezi 15 a 20 tisíci korun měsíčně. Vyplývá z toho, že v současné době tedy výrazně přibývá dobrovolníků z řad ekonomicky aktivního obyvatelstva a jak je dále doloženo takových, kteří žijí ve společné domácnosti s dalšími osobami.

To samé také potvrzuje výzkum britských odborníků z Northampton Volunteer Centre, kteří zmiňují, že dobrovolníky se stávají častěji lidé z vyšší socioekonomické skupiny v porovnání s těmi, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní nebo ještě nikdy nepracovali (Gibbons, Gilbert, Nixon, 2006).

Tošner a Sozanská (2006), kteří se věnují zdravotně sociální oblasti, uvádí, že dobrovolníkem je nejčastěji žena studentka, tedy osoba v pásmu nízkého příjmu, žijící sama. Zde je patrný určitý rozdíl mezi dobrovolnictvím obecně a dobrovolnictvím ve zdravotně sociální oblasti. Ve zdravotně sociální oblasti tedy platí, že dobrovolníky jsou nejčastěji studenti, často připravující se na práci v pomáhající profesi. Další kategorii tvoří ženy pečující o rodinu, které ještě nechtějí nastoupit do práce. Haškovcová (2010) také mluví o lidech v aktivním důchodovém věku, kteří se cítí málo využiti a Matoušek (2003a) ještě zmiňuje zaměstnané lidi, kteří vnímají svou práci jako jednostrannou.

1.5 Dobrovolnictví ve zdravotně sociální oblasti

1.5.1 Zdravotně sociální oblast

Zdravotně sociální oblast, které je věnována tato práce, se dá nejlépe definovat s poukazem na klienta, kterého se tato oblast péče týká. Klientem je člověk, který je v nějaké oblasti svého života omezen, buď akutně a dočasně nebo definitivně.

Se zdravotně sociální oblastí významně souvisí pojem *ucelené rehabilitace*. Nosnou myšlenkou přístupu ke klientovi v ucelené rehabilitaci je především holistický, tedy celistvý přístup, zaměření na celou osobnost člověka a všechny jeho složky. Oproti určitým úzce specifikovaným přístupům a zaměření pouze například na diagnózu člověka, se holistickým přístupem snažíme vidět člověka v jeho celistvosti, v rovině zdravotní (tělesné), duševní (psychické), spirituální i sociální (Jankovský, 2003).

Péče o klienty ve zdravotně sociální oblasti by se tak neměla vztahovat jen na samotné léčení, terapii, nápravu viditelného omezení, ale také na podporu v těch méně viditelných oblastech jako je psychika, sociální okolnosti a jeho jedinečnost. Organizace poskytující sociální služby, zdravotnická zařízení, pedagogická zařízení a nejrůznější poradenské instituce by tak neměli péči o klienta zajišťovat izolovaně, ale spolupracovat

a dohromady tvořit multidisciplinární tým (Jankovský, 2006). Je třeba brát v úvahu, že problémy klienta mohou být ovlivněny různými okolnostmi a každá řešená situace se tak stává jedinečným případem (Janáčková, Weiss, 2008).

1.5.2 Dobrovolnictví podle typu organizace

▪ Dobrovolnictví v neziskových organizacích

V oblasti nestátního neziskového sektoru má dobrovolnictví neodmyslitelnou roli a velká většina neziskových organizací ve své podstatě vzniká na stejném principu, jakým funguje dobrovolnická činnost: tedy z nadšení, z pocitu smysluplnosti a potřeby dané služby. V neziskových organizacích je hnacím motorem především snaha pomoci šířit dobrou myšlenku. Neziskové organizace většinou pracují velmi pružně, a proto vstup dobrovolníka do takovéto organizace není příliš velkým narušením chodu (Medlíková, Šedivý, 2009).

V neziskových organizacích ve zdravotně sociální oblasti je možností k zapojení dobrovolníků opravdu velmi mnoho. Dobrovolníci mohou pomáhat při přímé péči o klienta – například u osob s tělesným, mentálním nebo kombinovaným handicapem, při nejrůznějších volnočasových aktivitách nebo jako doprovod při výletech. Dobrovolníci však zde nemusí působit pouze jako lidé v daném oboru nekvalifikovaní; dobrovolnický mohou občasnou nebo pravidelnou činnost poskytovat také odborníci – výtvarníci, pedagogové, hudebníci, právníci, lékaři.

Dobrovolníci mohou také pomoci například s tvorbou a správou webových stránek, s propagací, prodejem výrobků klientů nebo podpořit organizaci při činnostech technického rázu – s úpravou nábytku, opravami nebo zahradnickými pracemi (Doing good well, 2008).

Jak říká Tošner a Sozanská (2006), do mnoha takovýchto organizací dobrovolníci vstupují především pro myšlenku té organizace, kterou mají snahu pomoci šířit.

▪ Dobrovolnictví ve státě, krajem nebo obcemi řízených organizacích

V tomto sektoru je zatím rozvoj dobrovolnictví spjat s největšími překážkami a bariérami. V přijímání dobrovolníků a jejich zapojení do chodu panuje mnoho

předsudků. Vstup nových osob podmiňuje mnoho předpisů, zákonů a zákonných nařízeních, kterými se tyto instituce musí řídit. Velmi častou obavou je ochrana osobních údajů klientů, vysoká specifická práce a nutnost odborného přístupu ke klientům, ale značnou roli hraje také míra informovanosti kompetentních osob o možnostech využití dobrovolníků a práci s nimi. V tomto ohledu se nejlépe daří zapojení dobrovolníků do činnosti nemocnic a domovů pro seniory (Tošner, Sozanská, 2006).

1.5.3 Dobrovolnictví podle cílové skupiny klientů

▪ Nemocnice a léčebny

První oblastí, ve které se dobrovolníci ve zdravotně sociálním sektoru zapojují, jsou místa léčení a náprav takzvaných somatických poruch, tedy nemocnice a léčebny. Jak říká MUDr. Ivana Kořínková (2010), dobrovolníci zde v žádném případě nesuplují činnost zdravotnického personálu, ale vnášejí do těchto míst pozitivní náladu, empatii a přirozený lidský kontakt, který zdravotníci nestačí pacientům poskytovat z důvodů časové zaneprázdněnosti ošetrovatelskými úkony a s tím spojenou administrativou. Dobrovolník sám o sobě neléčí, ale jeho přítomnost u nemocného, zvláště na odděleních dlouhodobého pobytu, jako jsou oddělení následné péče, onkologická nebo ošetrovatelská oddělení, je sama o sobě léčivá jak vyplněním volného času pacienta, tak i prostorem pro rozhovor nebo naslouchání.

Kořínková výstižně říká: „V nemocnicích je dobrovolník specialistou na lidský kontakt“ (2010, str. 48). Zavádění dobrovolnického programu do provozu zdravotnického zařízení má své náležitosti, úskalí i možnosti a je podpořeno Metodickým doporučením Ministerstva zdravotnictví (více viz Věstník MZ 6/2009).

Proces, v němž je dobrovolnický program nejprve trpěným hostem, poté vítanou návštěvou a v ideálním případě integrovanou součástí péče o pacienty je v každém zařízení různý a závisí na mnoha lidských faktorech a okolnostech (Šťástková, 2009).

Nejčastější náplní dobrovolnické činnosti v nemocnicích, jak již bylo zmíněno, je vyplnění volného času pacientů. Dobrovolníci mohou s klienty povídat u lůžka na nejrůznější témata, podle možností je mohou doprovodit na procházku, společně si číst

v denním tisku a knihách nebo hrát stolní hry. Mezi skupinovou práci s klienty také můžeme zařadit nejrůznější výtvarné a rukodělné dílny, skupinový trénink paměti nebo například divadelní představení (Novotný, Stará, 2002).

Velmi dobrým prostředkem kontaktu a odlehčení, na jehož realizaci se mohou podílet také vyškolení dobrovolníci, je také takzvaná léčba psy – neboli canisterapie (Galajdová, L., Galajdová, Z., 2011).

▪ Péče o seniory

Oblasti využití dobrovolníků a úskalí zavádění programu do organizace jsou ve stacionárních zařízeních v mnohém podobná jako u dobrovolnictví v nemocnicích. V těchto zařízeních se činnosti dobrovolníků také přizpůsobují možnostem klientů i zařízení, ale nejsou tolik vázána přísnými pravidly ošetrovatelské péče jako v nemocnicích (Klvetová, Dlabalová, 2008). Klient v zařízeních pro seniory má ovšem svá specifika, na které je dobré dobrovolníky důkladně připravit výcvikem (Tošnerová, 2002).

Mezi využívané činnosti v domech pro seniory patří například trénink paměti, hudební a rukodělné programy, výlety a procházky mimo areál domova, přizpůsobené pohybové aktivity. Zapojení dobrovolníků je také možné v terénních programech zaměřených na pečovatelskou a odlehčovací službu (Aronová, 2008).

V dnešní době dochází k výraznému zapojení samotných seniorů v aktivním důchodovém věku. Pro seniorského dobrovolníka je jednodušší přizpůsobit tempo a způsob komunikace s podobně starými klienty (Haškovcová, 2010).

▪ Sociálně znevýhodněné děti a mládež

Specifickou podobu má dobrovolnictví při prevenci sociálně patologických jevů dětí a mládeže. Dobrovolnictví v této oblasti se zaměřuje na zajištění kvalitních volnočasových aktivit, doučování a přípravu do školy, na podporu přátelských vztahů a prevenci rizikového chování.

Jedním z klíčových pojmů pro tento druh dobrovolnictví je *mentoring*, neboli dlouhodobý doprovod zkušenější osoby a podpora individuálního rozvoje svěřeného

klienta. V dobrovolnickém vztahu však není dospělá osoba (mentor) tím, kdo poučuje, ale spíše tím, kdo je starším kamarádem a pozitivním vzorem (Balú a Mauglí, 2010).

Obecně je mentoring způsobem předávání zkušeností od mentora k méně zkušenému svěřenci (žákovi) a používá se také v rámci podpory profesního růstu a při vzdělávání. Organizovaných mentoringových programů v dobrovolnictví je mnoho a nejčastěji vznikají s cílem suplovat nedostatek přirozených vztahů a vzorů ve společnosti (Brumovská, Seidlová Málková, 2010).

Velmi dobré výsledky má v této oblasti například program Pět P, který byl převzat z amerického projektu Big Brothers, Big Sisters. Principem tohoto dobrovolnického programu je navázání dlouhodobého přátelského vztahu mezi dobrovolníkem (nejčastěji studentem) a klientem (dítětem z prostředí sociálně ohrožujícího nebo již patologického). Cílem je podpora schopnosti klienta trávit účelně svůj volný čas, navazovat a udržet přátelské vztahy a pomoci najít pozitivní životní vzorce a hodnoty pro další fungování klienta v oblasti sociálních vztahů (Břízová, 2010b). Výběr dobrovolníků pro tento program je velmi důkladný a součástí výcviku je také psychologický posudek budoucího dobrovolníka.

1.5.4 Změny, které přináší dobrovolnictví pro organizace

Zapojení dobrovolníků do organizace ve zdravotně sociální oblasti sebou vždy nese změny a neznámé pocity, které nejsou vždy vnímány pouze pozitivně. U personálu i klientů organizace se mohou často objevovat také obavy. Například Šťásková (2009) *obavy personálu* popisuje takto:

- Výskyt nekompetentních osob na pracovišti
- Zvýšený objem práce související se zaučováním dobrovolníka
- Možná kritika práce zaměstnanců dobrovolníkem
- Možnost poškození pacienta, odcizení věci
- Dobrovolník jako pracovní konkurence zaměstnance

Oproti tomu nesporné *výhody pro organizaci* vidí takto:

- Dobrovolníci přinášejí nové nápady, dobrou náladu

- Odreagování a aktivizace pro klienty
- Zvýšení prestiže zařízení a propagace na veřejnosti
- Spokojenost klientů

Také *klient* může při styku s dobrovolníkem prožívat nejistotu a *obavy*, které popisuje například Kořínková, Tošner a Zemanová (2005):

- Nejistota z nového přístupu a stud před novým člověkem
- Nejasná představa, kdo dobrovolník vlastně je
- Obtěžování, vyrušování pacienta

Pozitiva nového *vztahu* mezi dobrovolníkem a klientem jsou (též Kořínková, Tošner, Zemanová, 2005) tato:

- Vyplnění a zpestření času
- Nové přátelství
- Přítomnost někoho, kdo má zájem a čas naslouchat

Obavy i přínosy pro organizaci, klienta i dobrovolníka se mohou prolínat a během času vyvíjet. Při úspěšném zavádění dobrovolnických programů do různých zařízení záleží velmi na podpoře vedení organizace a dobré informovanosti zaměstnanců i klientů o dobrovolnictví, na komunikačních schopnostech garanta a koordinátora dobrovolnického programu a v neposlední řadě na kvalitě přípravy samotných dobrovolníků a ujasnění jejich motivů a očekávání (Šťásková, 2009).

1.6 Proces zapojení nového dobrovolníka do činnosti

Organizovaným dobrovolnictvím rozumíme dobrovolnictví veřejně prospěšné, jak již bylo vysvětleno výše. Proces zapojení dobrovolníka od prvního kontaktu a seznámení s dobrovolnickou činností k přímé práci s klientem je dlouhodobějším procesem, majícím svou obecnou strukturu.

1.6.1 Získávání dobrovolníků

Pro získávání a oslovení nových dobrovolníků se nejčastěji používá leták, plakát nebo vývěska se základními informacemi o typu dobrovolnictví a oblasti, které se bude týkat. Často je dobrovolnictví propagováno také v tisku, článkem nebo reportáží, případně krátkým inzerátem. Regionální a místní rozhlasové a televizní vysílání bývá další příležitostí k šíření informací o dobrovolnickém programu. Velmi dobrým informačním zdrojem jsou také samotní dobrovolníci, kteří své přátele a známé informují o probíhajícím programu podle vlastních zkušeností. Zvykem bývá také pořádat náborové akce při nějaké kulturní nebo společenské akci, případně na středních a vysokých školách (Tošner, Sozanská, 2006). V neposlední řadě je mnoho informací možno šířit prostřednictvím internetových stránek. Úspěšnost náboru dobrovolníků závisí na správné kombinaci zvolených metod a jejich zacílení na určité sociální skupiny (Koubová, 2007).

1.6.2 První pohovor se zájemcem o dobrovolnictví

Pro dobrovolnictví založené na přímé individuální práci s klientem je tato fáze naprosto klíčová a nezbytná. Pohovor vede většinou koordinátor dobrovolnického programu, případně osoba pověřená vedením dobrovolníků v organizaci. Zájemce je při něm podrobněji seznámen s cíli a posláním dobrovolnického projektu, s rozsahem a typem práce. Musí dobře pochopit svá práva a povinnosti, vyplývající z této činnosti. V této fázi je žádoucí, aby si zájemce o dobrovolnictví spolu s koordinátorem přesně ujasnil své motivy a očekávání směřující v oblasti dobrovolnické činnosti (Kořínková, Tošner, Zemanová, 2005).

1.6.3 Výcvik dobrovolníků

Tato fáze je zejména důležitá pro takové typy dobrovolnické činnosti, u které se jedná o individuální práci dobrovolníka s klientem. Pro dobrovolnickou pomoc, týkající se například drobné opravy nebo správy internetových stránek, stačí krátký rozhovor koordinátora s dobrovolníkem. Výcvik dobrovolníků pro přímou práci s klienty probíhá ve většině případů ve skupině. Protože se v některých dobrovolnických programech,

jako například Dobrovolníci v nemocnici nebo program Pět P, jedná velmi často o psychicky i fyzicky náročnou práci, je nutné ponechat pro výcvik dobrovolníků před zahájením samotné činnosti dostatek prostoru a nepodceňovat jeho přípravu. Výjimkou není ani výcvik několika denní nebo týdenní. (Koubová, 2007).

Cílem obecné části výcviku je především znovu prozkoumat všechny motivy vedoucí k dobrovolnické práci, seznámit dobrovolníky s etickým kodexem dobrovolníka, strukturou smlouvy a také se závazkem povinné mlčenlivosti, ujasnit si znovu práva a povinnosti, které na sebe dobrovolník při vstupu do činnosti bere, vysvětlit smysl činnosti s klienty.

V odborné části přípravy si budoucí dobrovolníci také zkoušejí konkrétní modelové situace, které mohou při dobrovolnické činnosti nastat a nacházejí možnosti jejich řešení. Je dobré zajistit již při výcviku dobrovolníků přítomnost psychologa nebo jiného skupinového terapeuta s psychologickým výcvikem (Tošner, Sozanská, 2006). Odborník by měl také poznat určité patologické motivy a rysy v osobnosti budoucího dobrovolníka a vyloučit takového člověka z dobrovolnické činnosti v přímém kontaktu s klientem (Břízová, Koubová, 2008).

Na konci výcviku se zájemce o dobrovolnictví již závazně rozhoduje, zda se stane novým dobrovolníkem či nikoli. Koordinátor by měl všem zájemcům tuto možnost rozhodnutí po celou dobu výcviku zdůrazňovat a zároveň připomenout nezbytnou zodpovědnost, kterou na sebe vstupem do dobrovolnictví člověk bere.

Pokud dojde k podepsání smlouvy o dobrovolnické činnosti a povinné mlčenlivosti, dobrovolník získá osvědčení o absolvování výcviku. Je po něm požadován aktuální výpis z rejstříku trestů, u osob mladších 18 let také písemný souhlas zákonných zástupců s vykonáváním dobrovolnické činnosti (Kořínková, Tošner, Zemanová, 2005).

Konkrétní dobrovolnickou činnost zahajuje nový dobrovolník někdy sám, jindy společně s koordinátorem programu, případně se zkušeným dobrovolníkem organizace. První návštěva a kontakt s klientem se také může stát součástí výcviku. Je nutné seznámit dobrovolníka s vymezeným prostorem a přesnými podmínkami činnosti podle daného dobrovolnického programu, ukázat mu možnost využití pomůcek, způsoby zacházení s nimi a seznámit ho s konkrétními osobami, se kterými bude při své činnosti

přicházet do styku, poučit ho o pravidlech bezpečnosti a interních pravidlech daného prostředí (Novotný, Stará, 2002).

1.6.4 Podpora dobrovolníka při jeho činnosti

V průběhu své činnosti má dobrovolník právo se v případě nejasností, obav, problémů nebo nutnosti řešit nečekané situace kdykoli obrátit na koordinátora dobrovolníků a domluvit si s ním osobní rozhovor nebo si vyžádat radu (Materiál ke školení dobrovolníků Adra, 2007).

Velmi přínosnou a účinnou metodou práce s dobrovolníky je také skupinová *supervize*. Supervize má svůj nedocenitelný přínos v mnoha oblastech lidské činnosti, a zvláště v oblasti pomáhajících profesí. Supervizí rozumíme jakýsi vhled nebo nadhled nad určitým problémem. V tomto případě se jedná o pravidelné skupinové setkání dobrovolníků, na kterém jsou probírány všechny situace týkající se působení dobrovolníků v zařízení v uplynulém období. Tomuto setkání je přítomný supervizor; odborník, který není přímým účastníkem dobrovolnické činnosti, ale má o daném oboru dobrý přehled, patřičné vzdělání, a problémům přináší určitý „nadhled“ (Matoušek, 2003a).

Dle Tošnera a Sozanské (2006) je supervize dobrovolníků komunikací jednotlivce nebo skupiny se supervizorem v neohrožujícím prostředí, které umožňuje vyjadřovat svoje pocity a postoje, pramenící z dobrovolnické činnosti.

Supervizor není přímo účastný konkrétních probíraných činností, přichází „z venku“. Jedná se většinou o psychologa nebo skupinového terapeuta s výcvikem a praxí v supervizi. Supervizor je také vázán mlčenlivostí (Břízová, Motlová, 2005). Dle Brázdové (2010) by měl supervizor umět pojmenovat témata důležitá k řešení, zlepšovat komunikační schopnosti účastníků supervize a rozvíjet u nich schopnost reflexe a sebereflexe.

Četnost supervize je dána frekvencí zapojení dobrovolníků do činnosti a náročností jejich práce. Ve většině programů se koná jedno supervizní setkání v délce 1 – 2 hodiny za cca 6 týdnů. Hawkins a Shohet (2004) říkají, že supervize by měla být účastníkům příjemná, být nástrojem, kterým se staráme o pohodu zúčastněných, působit na stmelení týmu, ale zároveň být individuální péčí. Supervize by měla řešit konkrétní

potřeby programu a vést tak k prevenci ztráty motivace k činnosti a následně k syndromu vyhoření, který může nastat i u dobrovolníků.

1.6.5 Ocenění dobrovolníků

Přestože dobrovolníci nejsou za svou činnost odměňováni finančně, je dobré se jistým druhem oceňování a poděkování zabývat. Koordinátor programu by měl věnovat dostatek času pozitivnímu hodnocení dobrovolníků, vyjadřovat jejich důležitost a prospěch pro daný program. Spolu s vedením organizace by měl stále hledat možnosti, jak dobrovolníky za jejich přínos ocenit a projevit jim poděkování (Kořínková, Tošner, Zemanová, 2005).

Některá zařízení také pro své dobrovolníky zřizují takzvaný motivační program, v rámci něhož mají po určité době činnosti dobrovolníci (například v nemocnicích) právo využívat zdarma nadstandardní služby a lůžka. Někdy bývá poděkování vyjádřeno formou volných vstupenek na kulturní akce nebo do sportovních zařízení. Vybrané dobrovolníky také může organizace motivovat delegováním na konference, týkající se dobrovolnictví nebo problematiky související s náplní dobrovolnické činnosti, uhradit jim případný výcvik ve speciální činnosti nebo stáž v jiném zařízení. Vhodná motivace a systém odměn a poděkování může pomoci udržet dobrovolnickou činnost dlouhodobě a zabránit jejímu časnému ukončení ze strany dobrovolníka (Novotný, Stará, 2001).

1.7 Město Příbram a sociální služby

1.7.1 Specifika města Příbram

Město Příbram se nachází v jihozápadní části středních Čech na úpatí pohoří Brdy. Rozkládá se na ploše 33,41 km², v nadmořské výšce 502 m. n. m.

První historické zmínky o Příbrami pochází již z roku 1216. Z poloviny 14. století nacházíme zprávy o stavbě kamenného hrádku (viz obrázek č. 1), sídla pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic, dodnes stojícího v centru města pod názvem Ernestinum (Velfl, Horáček, 2010).

Obrázek č. 1: Ernestinum Příbram

Zdroj: www.cestykrajem.cz, 2011

Poměrně vysoká nadmořská výška s nepříliš úrodnou půdou nepatřila dlouho k místům, kde by vznikala významná lidská sídliště. Až první nálezy stříbrné rudy v 16. století a strategická poloha na obchodní stezce mezi českou metropolí a jihozápadním pohraničím způsobily, že se z Příbrami postupem doby stalo díky nalezištím vzácných kovů významné královské horní město. Svůj věhlas a rozkvět také zaznamenalo v dobách baroka při značném rozvoji poutního mariánského místa Svatá Hora, které leží na území města Příbrami na vyvýšeném pahorku a vytváří tak po mnoho staletí nezaměnitelnou dominantu městu. 19. století je pro Příbram obdobím největšího rozkvětu společenského a kulturního života, díky podílům na výnosech těžební činnosti mohlo město vybudovat pestrou síť škol všech stupňů, včetně Vysoké školy báňské. Polovina 20. století se pro Příbram stala dobou nových zvrátů. Na pozadí politického podnebí studené války jsou zde nalezena ložiska uranu a tím je zahájena nová epocha zdejšího dolování, což opět znamenalo zvýšení počtu obyvatelstva a nový rozvoj města. Nebyl to však jen radostný rozvoj; v uranových dolech v Příbrami a okolí pracovalo v děsivých podmínkách mnoho politických vězňů komunistického režimu a veškerý zisk z této těžby plynul do tehdejšího Sovětského svazu. Po listopadové revoluci v roce 1989 těžební činnost ve městě Příbram z velké části zanikla, na území vydrancovaného města a v okolí po ní dnes zůstaly hlavně nepřehlédnutelné siluety vytěžené horniny (volně dle Historie města Příbrami na www.pribram-city.cz).

Také díky velkému přílivu nových zaměstnanců těžebního průmyslu v 50. a 60. letech 20. století, kteří se zde usadili natrvalo má dnes Příbram k 1. 1. 2010 34 217 obyvatel v průměrném věku 41,3 roků. Z celkového počtu obyvatel města Příbram je 16 522 mužů a 17 695 žen. (Počet obyvatel střeočeského kraje ke dni 1. 1. 2010 na www.czso.cz).

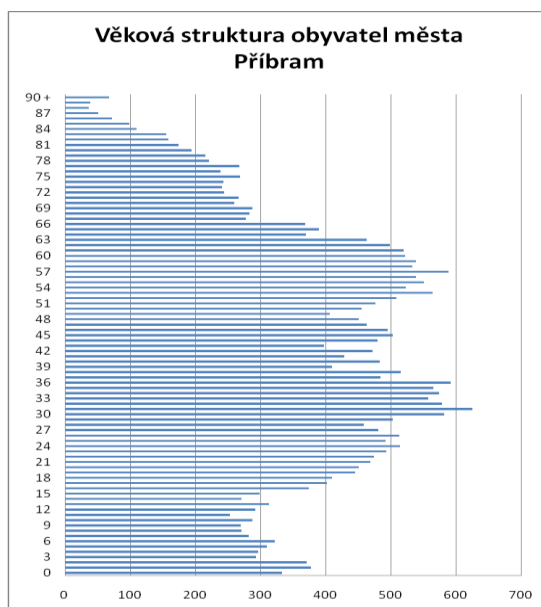
Tabulka č. 1: *Počet obyvatel města Příbram k 1. 1. 2010*

název obce	počet obyvatel k 1. 1. 2010			průměrný věk
	celkem	muži	ženy	
Příbram	34 217	16 522	17 695	41,3

Zdroj: ČSÚ, 2010

Věková struktura obyvatel v jednotlivých věkových skupinách vypadá dle Českého statistického úřadu takto:

Graf č. 1: *Věková struktura obyvatel města Příbram k 1. 1. 2010*

Zdroj: ČSÚ, 2010

1.7.2 Síť poskytovatelů sociální péče a dalších organizací, věnujících se práci s osobami s omezenou participací

Největším poskytovatelem **zdravotnických služeb** ve městě je Oblastní nemocnice Příbram, a.s., zřizovaná Středočeským krajem, která poskytuje široké spektrum odborné lůžkové i ambulantní péče ve dvou komplexech budov na území města (Oblastní nemocnice Příbram/www.nemocnicepribram.cz). Ve městě dále působí množství praktických lékařů pro děti i dospělé a specialistů v soukromých ordinacích.

Sociální péči pro různé věkové kategorie zajišťují rozmanité městské, církevní i neziskové organizace. Fungování těchto organizací, rozsah a druhy jimi poskytovaných služeb se neustále mění a vyvíjí.

Ve speciálně pedagogické oblasti působí ve městě dvě školská zařízení a dvě školská poradenská zařízení. Dále jsou na území města nebo v jeho bezprostřední blízkosti dva dětské domovy. Působí zde také různé další poradenské instituce, které mají svou roli v systému ucelené rehabilitace (např. Poradna pro rodinu a mezilidské vztahy).

Protože v době tvorby této práce (2010-2011) neexistoval pro město Příbram žádný ucelený seznam těchto organizací, autorka sestavila vlastním předvýzkumem nejprve zkoumaný soubor organizací působících ve městě a jeho nejbližším okolí v zdravotně sociálním sektoru. Způsobu sestavování tohoto souboru se věnuje část 3. 1 (Předvýzkum), kompletní výčet organizací poskytuje *Příloha č. 3*.

2. CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíle práce

Hlavním cílem této práce je zmapovat využívání dobrovolníků ve vytipovaných zařízeních.

Prvním dílčím cílem je zjištění potenciálního zájmu o budoucí zapojení dobrovolníků v daných organizacích.

Druhým dílčím cílem je poskytnout ucelený přehled o využití a možnostech dobrovolnictví ve zdravotně sociální oblasti ve Městě Příbram.

Třetím dílčím cílem je popsat současný stav realizovaných dobrovolnických programů ve městě Příbrami.

2.2 Výzkumné otázky

1. Jsou ve vytipovaných organizacích v současnosti využíváni dobrovolníci?
2. Mají vytipované organizace zájem využívat dobrovolníky pro doplnění péče o své klienty?
3. Jaké jsou konkrétní možnosti zapojení dobrovolníků ve vytipovaných organizacích?
4. Jakým způsobem a pro jaké klienty fungují v současné době dobrovolnické programy ve městě Příbram?

3. METODIKA

3.1 Použité metody

Jedná se o kvalitativní výzkum s předvýzkumem.

Předvýzkum

S ohledem na zdravotně sociální zaměření této práce a snahu o podání komplexních informací bylo třeba shromáždit informace o všech organizacích, které se v Příbrami a blízkém okolí věnují práci s osobami se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním. Protože však v době tvorby této práce (2010-2011) neexistoval ve městě žádný ucelený informační zdroj, autorka této práce tak sestavila vlastním *předvýzkumem* nejprve soubor organizací, působících ve městě a jeho nejbližším okolí v zdravotně sociálním sektoru. Mezi tato zařízení jsou zahrnuty organizace poskytující zdravotní péči, dále poskytovatelé sociálních služeb a také organizace pracující na poli speciální pedagogiky. Speciálně pedagogická zařízení byla do výzkumu zahrnuta především kvůli ucelenému pohledu na práci s klientem, zvláště pak v duchu práce ucelené rehabilitace, která zdůrazňuje multidisciplinární přístup. Jako doplnění byla do předvýzkumu zařazena také poradenská zařízení, jejichž činnost se bezprostředně týká klientů s handicapem.

Pro *předvýzkum* s cílem získat seznam organizací byla použita metoda obsahové analýzy tištěných a elektronických zdrojů. Autorka použila jak obecně známé informace (například, že je ve městě Oblastní nemocnice), tak i množství letáků, dostupných na informačních místech v Příbrami (Odbor sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu v Příbrami, Knihovna Jana Drdy, apod.). Další informace byly získány při rozhovorech s odborníky ve zdravotně sociální oblasti ve městě Příbram: s Mgr. Pavlou Blatnou, sociální pracovnící Střediska výchovné péče Příbram a MUDr. Martinou Čapkovou, odbornou garantkou Dobrovolnického centra Oblastní nemocnice Příbram. Největším zdrojem však byly internetové informační dokumenty (Registr poskytovatelů sociálních služeb, Katalog poskytovatelů sociálních a doprovodných služeb v Příbrami

2007, Seznam speciálních a středních škol, apod.) a internetové stránky jednotlivých poskytovatelů, nestátních neziskových organizací a školských zařízení.

Vývoj, kterým zařízení ve zdravotně sociální oblasti neustále procházejí, změny v poskytovaných službách a vznik dalších organizací by nebylo možné zachytit aktuálně tak, aby informace byly stále platné. Tento *předvýzkum* probíhal v době od října 2010 do dubna 2011, proto organizace vzniklé po tomto datu nebyly do následujícího výzkumu zahrnuty. Seznam všech analyzovaných zdrojů je připojen v *Příloze č. 2*.

Metodika výzkumu

1.fáze

Pro výzkum ve vytipovaných organizacích s cílem zjistit využívání dobrovolníků byla v první fázi použita metoda dotazování, technika polořízeného rozhovoru se statutárními zástupci nebo pověřenými osobami těchto organizací. Rozhovor, po předchozí telefonické nebo e-mailové domluvě, probíhal ve většině případů v prostorách organizace, pouze u jednoho případu (Dobrovolnické centrum Příbram) v náhradním prostoru. Rozhovor trval vždy zhruba 30 minut a byl autorkou zaznamenáván na list papíru s připravenými otázkami. Veškeré záznamy o těchto rozhovorech jsou uschovány v archivu autorky a mohou být zapůjčeny k nahlédnutí. Vzor rozhovoru s respondenty je přiložen v *Příloze č. 4*.

Rozhovory s respondenty probíhaly v období leden až červen 2011 a výsledky tohoto výzkumu zobrazují tudíž situaci v této oblasti za toto dané období.

2.fáze

Pro druhou fázi výzkumu s cílem popsat fungující dobrovolnické programy v organizacích, byla na základě první fáze sestavena skupina 4 institucí. Tuto skupinu tvořily organizace, v nichž byl zjištěn dobrovolnický program, koordinovaný pověřenou osobou. V těchto organizacích byla v druhé fázi výzkumu použita technika dotazování, metoda neřízeného rozhovoru s koordinátory dobrovolnických programů s cílem zjistit o daném programu co nejvíce. Rozhovory trvaly vždy zhruba 60 minut, byly

zaznamenány elektronicky, psaním do notebooku a jsou k dispozici v archivu autorky. Struktura tohoto rozhovoru je připojena v *Příloze č. 5*.

3.2 Charakter zkoumaného souboru

Pro 1. fázi výzkumu byla, na základě předvýzkumu, sestavena skupina 32 organizací, působících ve městě Příbram ve zdravotně sociální oblasti. Respondenty výzkumu byly vedoucí pracovníci těchto organizací nebo jimi pověřené osoby, z každé organizace jedna.

Zkoumaný vzorek tvořilo celkem 29 respondentů. Z celkového souboru 32 respondentů se se dvěma nepodařilo kontakt pro účely výzkumu navázat a jeden rozhovor odmítl.

Respondenti byli v různé míře informováni o podstatě dobrovolnictví. V několika případech to bylo první setkání s informacemi o dobrovolnictví vůbec a často se stalo, že po skončení položeného rozhovoru, pokračoval dále rozhovor spontánní, ve kterém docházelo k výměně informací z oblasti dobrovolnictví.

Ve druhé fázi výzkumu se jednalo o skupinu 4 organizací, v nichž bylo zjištěno využívání dobrovolníků a jejich systematické vedení koordinátorem. Respondenty byli koordinátoři těchto programů, kteří při neřízeném rozhovoru popisovali fungování dobrovolnického programu ve své organizaci.

4. VÝSLEDKY

4.1 Výsledky předvýzkumu

Výsledkem *předvýzkumu* je skupina **32** organizací. Seznam všech těchto organizací s adresami a základním popisem nabízených služeb je připojen v *Příloze č. 3*.

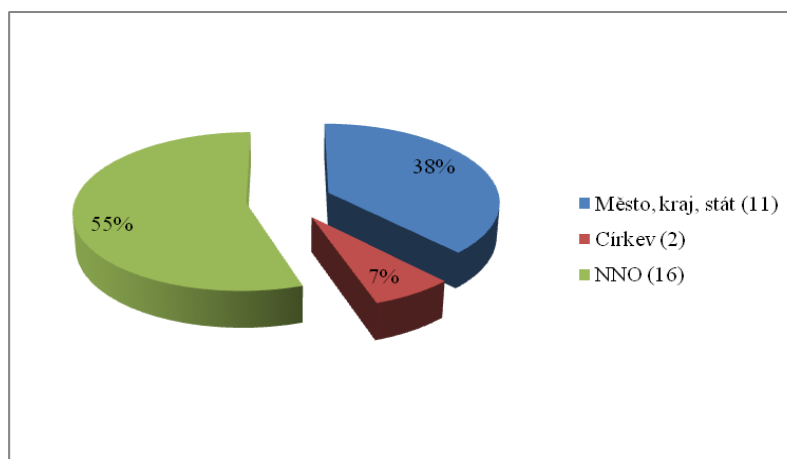
4.2 Výsledky polořizených rozhovorů

Zkoumaný vzorek tvořilo celkem **29** respondentů. Z celkového souboru 32 organizací se se dvěma organizacemi (o. s. Orfeus, Svaz neslyšících a nedoslýchavých V ČR) nepodařilo kontakt pro účely výzkumu navázat a jedna organizace (JK Klub F) rozhovor odmítla.

Otázkou č. 1: „*Jak se jmenuje vaše organizace a jaké jsou její poslání a cíle?*“, došlo k ověření správnosti autorčiných předchozích informací, případně k doplnění chybějících.

Otázka č. 2: „*Kdo je zřizovatel organizace?*“ - graf č. 2.

Graf č. 2: Zřizovatel organizací

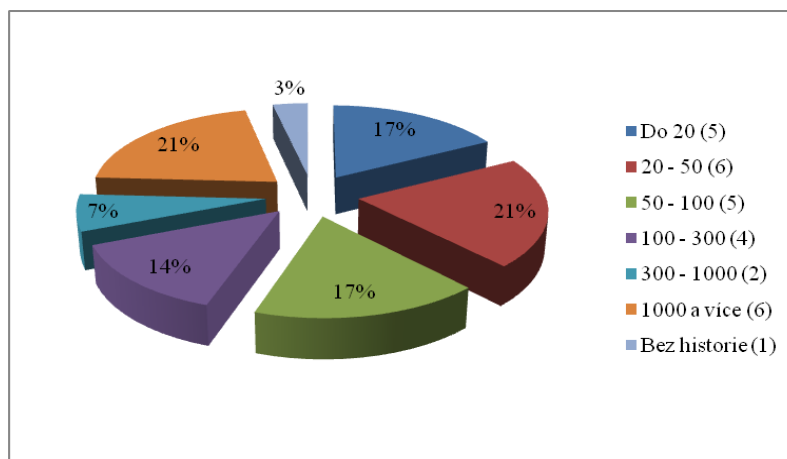

Zdroj: vlastní výzkum

Více než polovinu (55%) všech zkoumaných organizací tvoří nestátní neziskové organizace. U 38% je zřizovatelem stát, kraj nebo obec a zbytek (7%) zřizují církve.

Otázka č. 3 „*Jaká je kapacita zařízení, respektive kolik klientů projde (spolupracuje) s vaším zařízením za rok?*“ - graf č. 3.

Graf č. 3: Kapacita zařízení

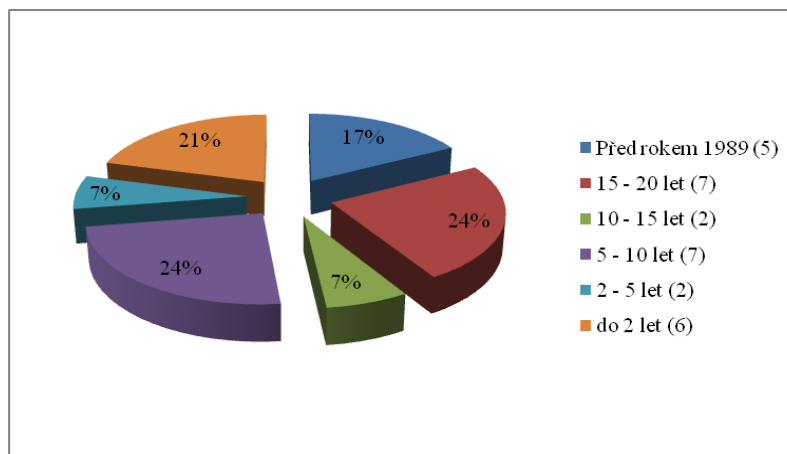

Zdroj: vlastní výzkum

Úkolem respondentů bylo zařadit svou organizaci do některé z možných kategorií. V největším počtu byly ve výzkumu zahrnuty organizace s 20 až 50 klienty (6) a velké orgnizace s více než 1000 klientů za rok (6). Jedno zařízení (o.s. Dobrovolnické centrum Příbram) nemělo v době výzkumu žádnou historii, nemohlo tudíž počty klientů nijak vyjádřit.

Otázka č. 4 : „*Jak dlouho působí vaše organizace v Příbrami?*“ - graf č. 4

Graf č. 4: Doba působení v Příbrami

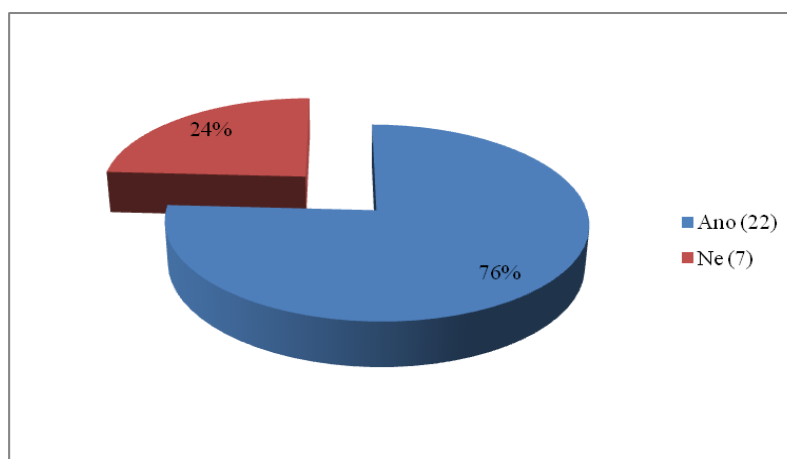

Zdroj: vlastní výzkum

Nejvíce organizací (7) působí ve městě 15 až 20 let nebo 5 až 10 let. Poměrně velká část (6) zkoumaných organizací má historii menší než 2 roky. Z doby již před rokem 1989 funguje ve městě ve zdravotně sociální oblasti 5 organizací.

Otázka č. 5 „Umožňuje zaměření vaší organizace zapojení dobrovolníků?“ – graf č. 5

Graf č. 5: Možnost zapojení dobrovolníků

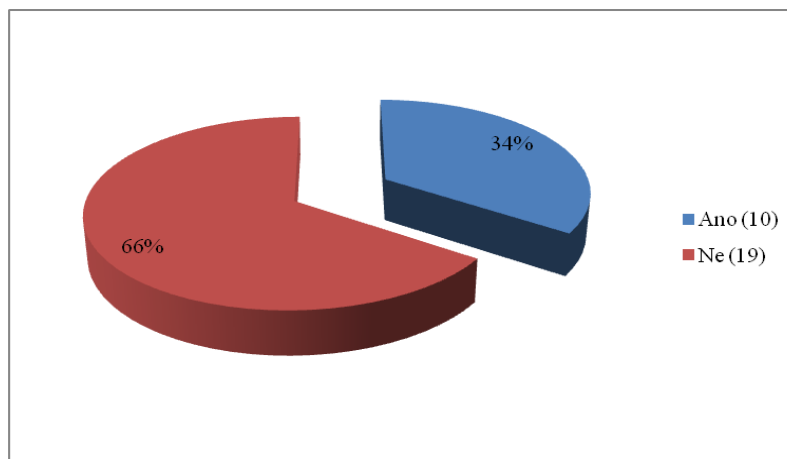

Zdroj: vlastní výzkum

Více než tři čtvrtiny dotázaných organizací (22) odpovědělo, že zaměření jejich organizace umožňuje zapojení dobrovolníků do činnosti.

Otázka č. 6 „*Využíváte dobrovolníky v současnosti?*“ - graf č. 6

Graf č. 6: *Využití dobrovolníků v současnosti*

Zdroj: vlastní výzkum

Z výsledků je patrné, že 34% organizací (10) dobrovolníky současné době ve své činnosti využívá, 66% organizací (19) ne.

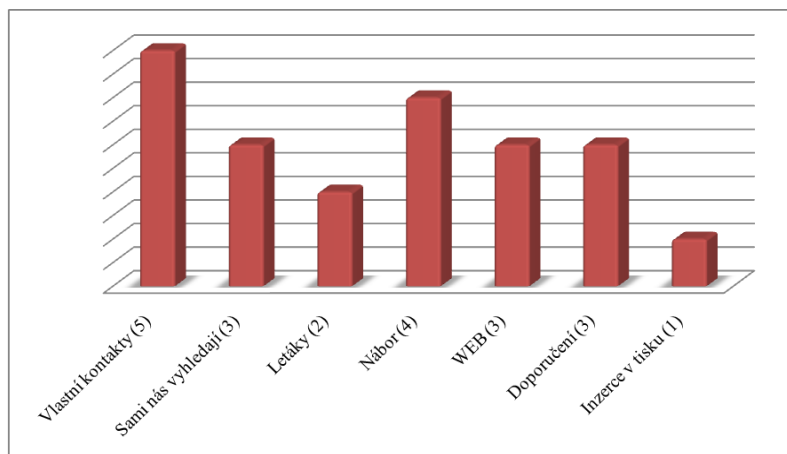
Respondenti, kteří v této otázce odpověděli ANO (10) pokračovali dále v odpovědích na otázky č. 7 až 13. Ti, kteří odpověděli NE (19), odpovídali dále na otázky č. 14 až 17.

Otázka č. 7 „*Jakým způsobem dobrovolníky získáváte?*“ - graf č. 7

Respondenti mohli na tuto otázku odpovědět libovolným počtem odpovědí. Odpovědi jsou zaznamenány v absolutních číslech.

Graf č. 7: Získávání dobrovolníků

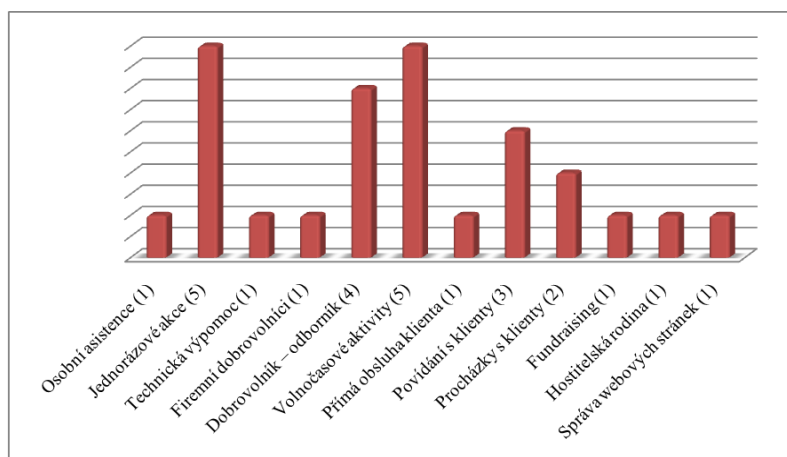
Zdroj: vlastní výzkum

Z odpovědí respondentů je patrné, že největším zdrojem nových dobrovolníků jsou vlastní kontakty zaměstnanců a dále nábor dobrovolníků. Nejméně je využívána inzerce v tisku.

Otázka č. 8 „*V jaké činnosti jsou u vás dobrovolníci zapojeni?*“ - graf č. 8

Respondenti mohli odpovědět libovolným počtem odpovědí. Výsledky jsou zaznamenány v absolutních číslech.

Graf č. 8: Činnosti dobrovolníků

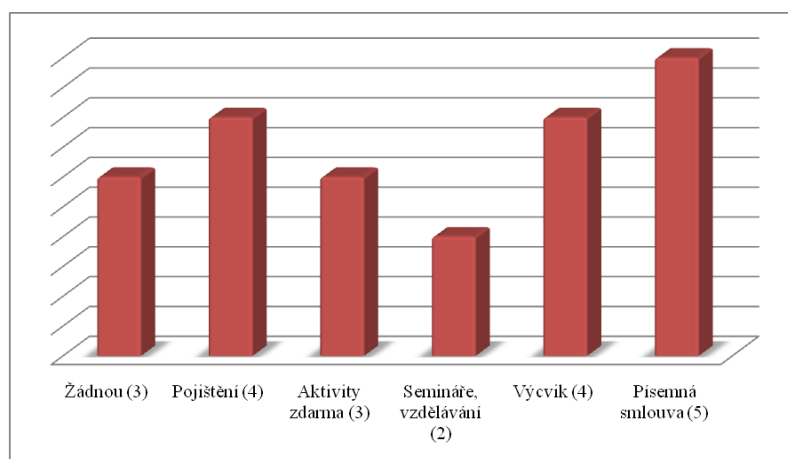
Zdroj: vlastní výzkum

Dobrovolníci jsou v organizacích nejčastěji využíváni při tvorbě volnočasových aktivit pro klienty (5) a při jednorázových a propagačních akcích (5). Výsledek ukazuje, že ve čtyřech organizacích je zapojen dobrovolník – odborník. Bylo zjištěno poměrně malé využití dobrovolníků jako osobních asistentů, při technické výpomoci, při přímé obsluze klienta, při fundraisingu a při správě webových stránek (po 1 odpovědi). Jedna organizace také využila jednorázově firemní dobrovolníky a jedna využívá pomoc dobrovolníků jako hostitelské rodiny pro své klienty.

Otázka č. 9 „*Jakým způsobem jsou u vás dobrovolníci na činnost připravováni a během činnosti formálně zajištěni?* – graf č. 9

Výsledek odpovědí je zaznamenán v absolutních číslech, protože respondenti mohli zvolit libovolný počet odpovědí.

Graf č. 9: Zajištění dobrovolnické činnosti

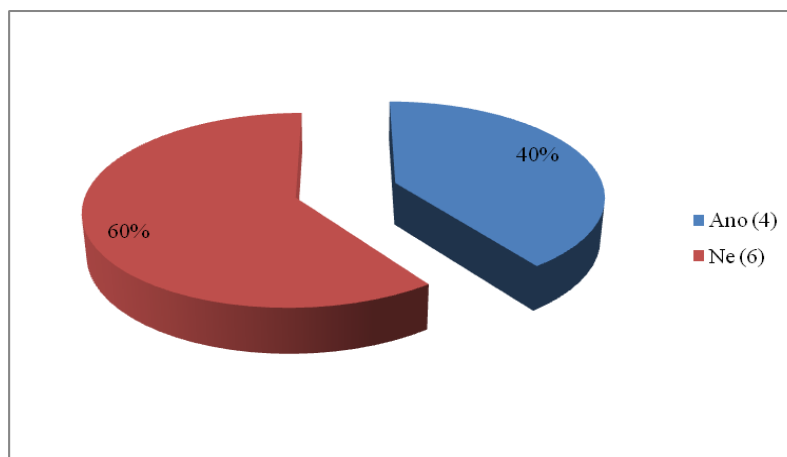

Zdroj: vlastní výzkum

Na tuto otázku odpovědělo 5 respondentů, že s dobrovolníky uzavírají písemnou smlouvu, další často se vyskytující odpovědí bylo pojištění po dobu dobrovolnické činnosti (4) a zajištění výcviku pro samotnou činnost (4). Tři organizace využívající dobrovolníky neuvedly žádnou formální podporu.

Otázka č. 10 „*Funguje ve vaší organizaci někdo jako koordinátor dobrovolníků?*“ - graf č. 10

Graf č. 10: Koordinátor dobrovolníků

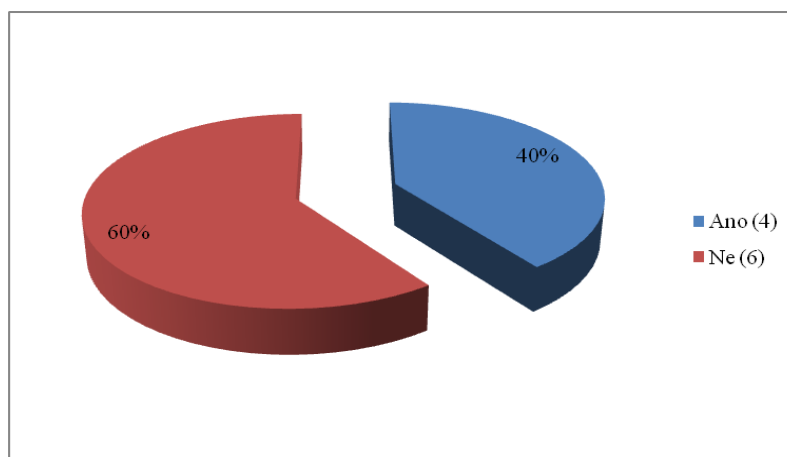

Zdroj: vlastní výzkum

Výsledky této otázky ukazují, že ve čtyřech organizacích řídí činnost dobrovolníků koordinátor, v šesti nejsou dobrovolníci nijak koordinováni.

Otázka č. 11 „*Poskytujete dobrovolníkům supervizi v průběhu jejich činnosti?*“ - graf č. 11

Graf č. 11: Supervize

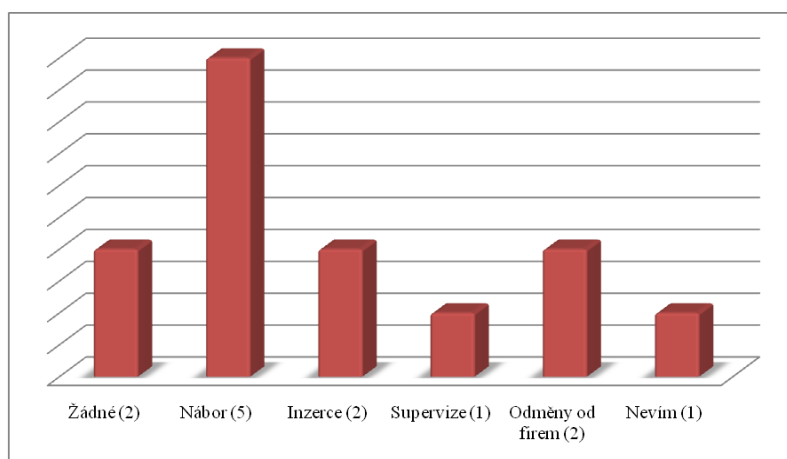
Zdroj: vlastní výzkum

Z výsledků grafu je patrné, že supervizi pro dobrovolníky poskytují čtyři z deseti dotázaných organizací, které v Příbrami využívají dobrovolníky.

Otázka č. 12 „*Jsou nějaké oblasti, se kterými byste v otázce dobrovolníků chtěli pomoci?*“

Respondenti měli možnost libovolného počtu odpovědí, jejich záznam je znázorněn v absolutních číslech.

Graf č. 12: Podpora v oblasti dobrovolníků

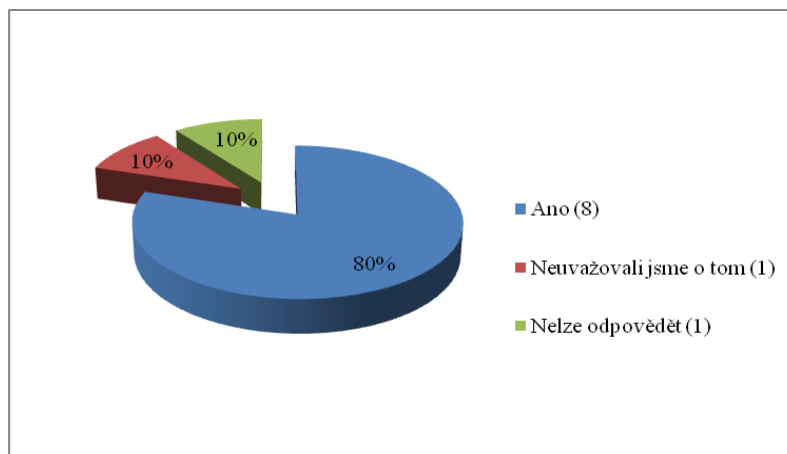

Zdroj: vlastní výzkum

Nejvíce respondentů (5) vyjádřilo potřebu pomoci v náboru dobrovolníků, 2 organizace nemají žádné oblasti, ve kterých by chtěly pomoci. Jeden zástupce organizace odpověděl, že neví.

Otázka č. 13 „*Pomohlo by vaší organizaci zřízení Dobrovolnického centra, které by dobrovolníky do vaší organizace vysílalo?*“ - graf č. 13

Graf č. 13: Pomoc dobrovolnického centra

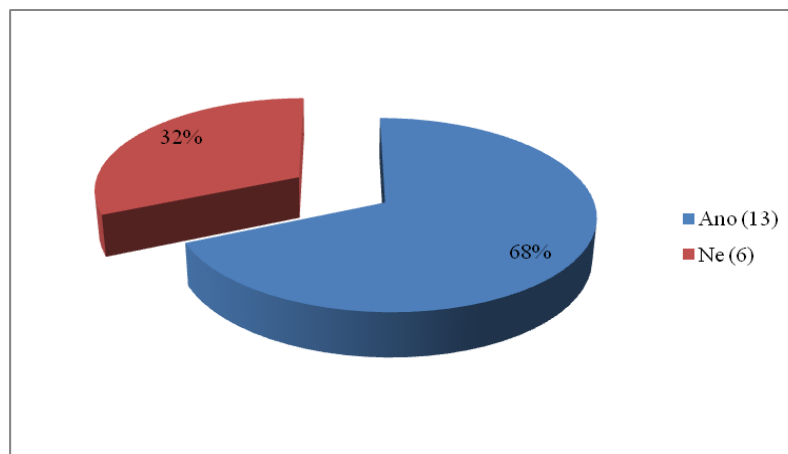
Zdroj: vlastní výzkum

Osm z deseti dotázaných organizací, které dobrovolníky ve své činnosti využívají, by pomoc Dobrovolnického centra uvítalo. Respondent z jedné organizace uvedl, že o tom ještě neuvažoval a u jedné organizace nebylo možné získat odpověď.

Následuje soubor odpovědí respondentů, kteří na otázku č. 6 („Využíváte dobrovolníky v současnosti?“) odpověděli NE. Tuto skupinu tvořilo 19 organizací z celkového počtu 29.

Otázka č. 14: „*Dovedete si představit využití dobrovolníků ve vaší organizaci?*“ - graf č. 14

Graf č. 14: Využití dobrovolníků

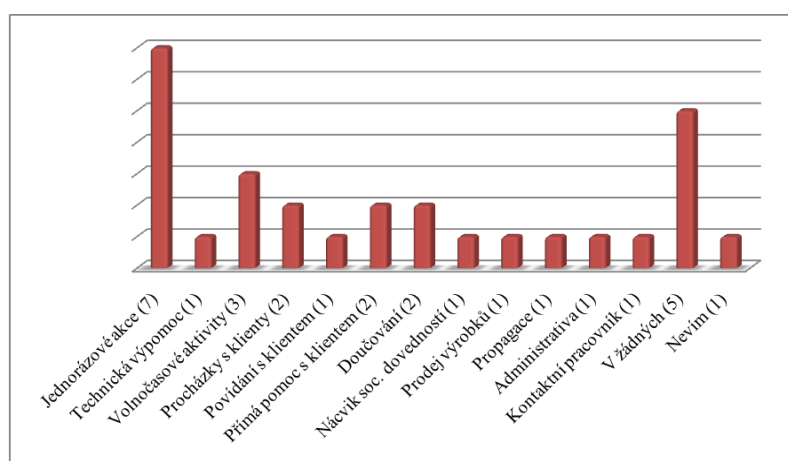

Zdroj: vlastní výzkum

Celkem 13 organizací z 19 (68%) uvedlo, že si dovede představit využití dobrovolníků při své činnosti. Zbýlých 6 (32%) tuto možnost vylučuje.

Otázka č. 15: „*V jakých činnostech konkrétně by u vás dobrovolníci mohli být zapojeni?*“ – graf č. 15, libovolné množství odpovědí, absolutní čísla

Graf č. 15: Zapojení dobrovolníků

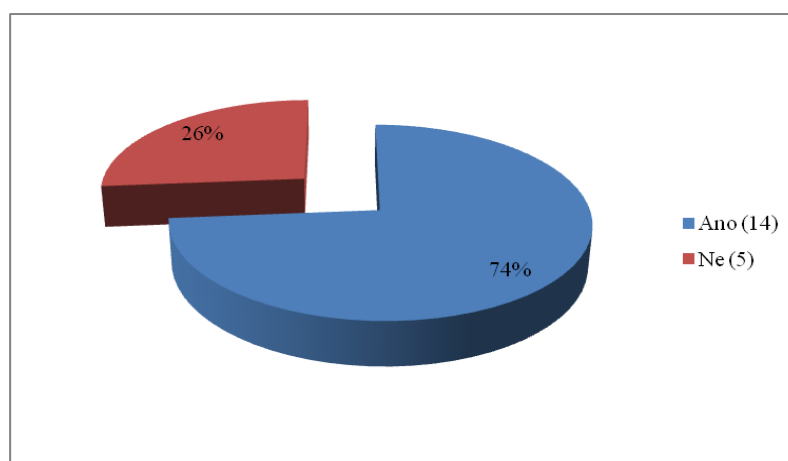

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti nejčastěji (7) uváděli využití dobrovolníků při jednorázových akcích, další početněji zastoupenou oblast tvořily volnočasové aktivity (3). Pět zástupců organizací odpovědělo, že nezná žádné oblasti využití dobrovolníků ve své organizaci.

Otázka č. 16 „*Uvítali byste pomoc v získávání, koordinaci, výcviku nebo vedení dobrovolníků?*“ - graf č. 16

Graf č. 16: Pomoc s dobrovolníky

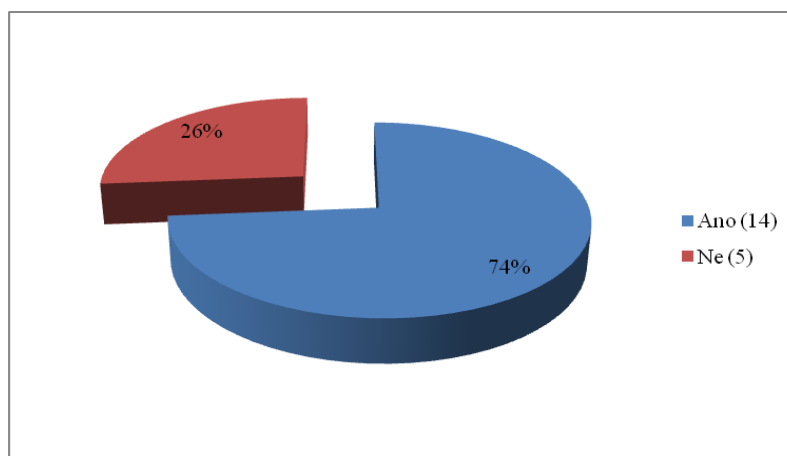

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu 19 organizací by 74% (14) uvítalo pomoc při jakékoli činnosti spojené s dobrovolnictvím. Pouze 26% (5) pomoc nepotřebuje.

Otázka č. 17: „*Pomohlo by vám zřízení Dobrovolnického centra, vysílajícího proškolené dobrovolníky přímo do vaší organizace?*“ - graf č. 17

Graf č. 17: Dobrovolnické centrum

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu 19 organizací by Dobrovolnické centrum, vysílající připravené dobrovolníky, usnadnilo práci 14 organizacím (74%).

4.3 Výsledky neřízených rozhovorů

Rozhovor č.1: koordinátorka Dobrovolnického centra Oblastní nemocnice Příbram a.s.

Oblastní nemocnice Příbram (dále jen ONP) je jednou z pěti nemocnic Středočeského kraje, který je jejím zřizovatelem. Má 14 lůžkových oddělení, 7 jednotek intenzivní péče, ambulantní část a odborné poradny. Na vzniku Dobrovolnického centra v ONP se významně podílela hlavní sestra nemocnice, která byla v listopadu 2006 ředitelkou nemocnice pověřena funkcí garanta tohoto programu. Dobrovolnické centrum vzniklo díky velké vstřícnosti vedení ONP jako její interní program, garant programu byl tudíž od začátku zaměstnancem této organizace. Odborným garantem programu centra se stala proškolená koordinátorka, která spolu s garantkou celého programu nejprve seznámila s myšlenkou a způsobem zavedení dobrovolnického programu do nemocnice vrchní sestry všech oddělení. Následovaly schůzky se zdravotnickými pracovníky jednotlivých oddělení nad konkrétní podobou spolupráce. Pro fungování dobrovolnického programu v ONP byla vybrána osvědčená metodika „Dobrovolníci

v nemocnicích“, kterou ve spolupráci s fakultní nemocnicí Motol vydalo v roce 2005 Národní dobrovolnické centrum Hestia.

Dalo by se říci, že Dobrovolnické centrum při Fakultní nemocnici Motol i Národní dobrovolnické centrum Hestia byly pro Dobrovolnické centrum ONP vždy dobrými rádci a spolupráce s těmito centry probíhá dodnes.

Následoval nábor prvních dobrovolníků (zejména z okruhu přátel koordinátorů programu) a díky prezentacím Dobrovolnického centra (dále jen DC) na některých středních školách v Příbrami.

Pro zájemce následoval dále úvodní pohovor s koordinátorem dobrovolníků k ujasnění motivace k dobrovolnictví a možných očekávání i obav z této činnosti. Zájemci dále absolvovali jednodenní výcvik. Tohoto výcviku se kromě koordinátora také účastnila hlavní sestra ONP, jako garant, budoucí supervizorka dobrovolnického programu a vrchní sestra interního oddělení, na kterém DC zahájilo svou činnost jako první. Zájemci byli seznámeni s programem DC, s provozem zdravotnického zařízení a konkrétního oddělení, s požadavky na dodržování bezpečnosti práce při výkonu jejich činnosti, s právy a povinnostmi dobrovolníka, s etickým kodexem dobrovolníka a povinností zavázat se k mlčenlivosti a podmínkou předložení čistého výpisu z trestního rejstříku a splnění dosažení věku 16 let. Pokud po absolvování výcviku jejich zájem dále trval, byla s nimi sepsána smlouva o dobrovolnické činnosti. Nemocnice všem dobrovolníkům po absolvování výcviku uhradila pojištění pro výkon jejich práce. Dobrovolníci byli také vybaveni tričky a jmenovkami, aby byli personálem i pacienti dobře identifikovatelní.

Na odděleních, kde dobrovolníci v ONP začali působit, byly instalovány nástěnky s informacemi DC, seznamem dobrovolníků, rozpisem jejich návštěv. Dobrovolníci se po úvodním představení na oddělení za doprovodu koordinátora nebo zkušeného dobrovolníka, již začali pohybovat po ONP samostatně. Kontaktními osobami na oddělení se staly vrchní nebo staniční sestry, případně jiný člen zdravotnického personálu. Pro dobrovolníky byla připravena supervize, vedená externí supervizorkou.

DC ONP působí letos již pátým rokem. Za tu dobu prošly „službou“ v tomto centru již desítky dobrovolníků. Někteří dobrovolníci vykonávají svou činnost po

dlouhou dobu (2 roky a více), někteří jsou zapojeni dobu kratší (několik měsíců). V řízení DC se vystřídalo několik koordinátorů; v současné době jsou v ONP zaměstnáni 2 koordinátoři. Garantem programu je hlavní sestra nemocnice.

DC ONP má v současnosti (5/2011) 13 dobrovolníků, kteří docházejí na 3 oddělení – Oddělení neurologie, Oddělení ošetrovatelství a Oddělení následné péče. Četnost návštěv i náplň jejich činnosti je velmi individuální a přizpůsobená možnostem konkrétního dobrovolníka i klienta. Někteří dobrovolníci docházejí pravidelně jednou týdně, někteří jednou za dva týdny a někteří připravují jednorázové akce. Návštěva na oddělení trvá v průměru 45 minut a datum i hodina je personálu vždy předem známa, aby mohl být vybrán konkrétní pacient, se kterým bude dobrovolník čas trávit. Někteří dobrovolníci chodí po vzájemné dohodě delší dobu za jedním pacientem, jiným se pacienti střídají.

Náplň je dána vzájemnou shodou mezi dobrovolníkem a pacientem tak, aby ovšem nepřekračovala možnosti dobrovolníka (např. dobrovolník nemůže manipulovat s penězi klienta ani mu poskytovat zdravotnické nebo ošetrovatelské služby). Nejčastěji probíhá hovor u lůžka pacienta: někdy dobrovolník spíše naslouchá, jindy víc vypráví sám. Dobrovolník pacientovi čte z knih nebo denního tisku, může s ním jít na procházku po oddělení nebo v rámci areálu ONP. Díky množství rehabilitačních pomůcek se může s pacientem věnovat jednoduchým cvičením pro podporu jemné motoriky, může také pacientovi poskytnout jednoduchou masáž molitanovým míčkem. Ze skupinových aktivit, které dobrovolníci pro pacienty na odděleních organizují, jsou to především výtvarné dílny nebo tréninky paměti. Od května 2011 se také pod DC ONP realizuje psychosociální podpora pacientů díky canisterapii a to pro Oddělení následné péče a Oddělení ošetrovatelství (viz obr. č. 1, *Příloha č. 6*).

Dobrovolníci dále pomáhají v ONP při přípravách koncertů pro pacienty, při Mikulášských besídkách a vánočních oslavách v nemocnici. Plánované je pravidelné vystupování dobrovolníků na dětském oddělení s loutkovým divadlem pro malé děti a vystoupení dramatických kroužků na odděleních pro dospělé.

Mezi velké úspěchy DC ONP patří kromě desítek šťastných klientů, také získání grantu pro rok 2010 s projektem „Konec nudy v nemocnici“ v grantovém řízení Make a

connection, který vypsal nadace Vodafone. Koordinátorem tohoto úspěšného projektu byla jedna z dobrovolnic, osmnáctiletá studentka zdravotnické školy. Velmi dobře také probíhá přijímání programu na odděleních, zdravotnický personál ONP i pacienti nemocnice program velice vítají a podporují dobrovolníky v jejich činnosti.

Protože ONP je zařízení rozsahem poměrně velké, klientů, kteří by uvítali přítomnost dobrovolníka při svém pobytu, je zde stále dost. Nedostatek klientů tedy není tím, co by DC ONP trápilo. Problémem je poměrně velká fluktuace dobrovolníků, daná především vysokou náročností a psychickou zátěží jejich služby a také malým potenciálem studentů - vysokoškoláků ve městě. Informace o dobrovolnictví v nemocnici lze získat také na www.nemocnicepribram.cz

Rozhovor č. 2: koordinátorka dobrovolnického programu Pět P v občanském sdružení Itytaky

V průběhu roku 2009 byl ve Středisku výchovné péče v Příbrami ve spolupráci s Městským úřadem Příbram, zastoupeným manažerem prevence kriminality, realizován pilotní výzkumný projekt Provázení. Cílem bylo ověřit význam a fungování dobrovolnického vztahu student- klient. Během tohoto programu bylo zjištěno, že děti (klienti střediska) navazovali s dobrovolníky (studenty Gymnázia Příbram) důvěrné dlouhodobé vztahy, díky nimž byly schopny přijímat rady a zkušenosti těchto průvodců mnohem snadněji než od jiných dospělých osob.

Občanské sdružení Itytaky (dále jen o. s.) proto vzniklo v lednu 2010 z potřeby města Příbram a odborníků péče o děti ohrožené sociálně patologickými jevy v rámci boje proti vysoké kriminalitě ve městě a okolí. Nově vzniklé o. s. přistoupilo k realizaci mezinárodního dobrovolnického programu Pět P, preventivního mentoringového volnočasového programu pro děti, kde hlavním principem dobrovolnické činnosti je právě navázání dlouhodobého dobrovolného vztahu mezi jedním dítětem a jedním dospělým dobrovolníkem. V rámci tohoto programu je také zaregistrováno v celorepublikovém registru programu Pět P, spravovaném Národním dobrovolnickým centrem Hestia. Dobrovolnický program je veden podle Manuálu programu Pět P. Zkratka Pět P v sobě skrývá slova: pomoc, podpora, přátelství, péče a prevence.

Dobrovolník, po navázání přátelského vztahu s dítětem – klientem, pomáhá hledat pro tohoto klienta vhodné volnočasové aktivity, nabízí mu různé kulturní akce, ale hlavně s ním sdílí svůj čas, naslouchá mu. Tímto vztahem se mu snaží poskytnout korektivní zkušenost s navazováním a udržením přátelství a přispívat k jeho zdravému sociálnímu a osobnostnímu rozvoji.

Vytipování klienta probíhá ve spolupráci se zařízeními péče o rizikové děti a mládež, s poskytovateli sociálních služeb a školskými zařízeními působícími ve městě Příbram nebo jeho blízkém okolí (např. Azylový dům, Nízkoprahové zařízení Bedna, Dětský domov Dubenec, Základní, mateřská a praktická škola Příbram). Poté je klientovi a jeho zákonným zástupcům nabídnuta možnost zapojit se do projektu. Realizace projektu je vázána smlouvou mezi klientem, jeho zákonným zástupcem a dobrovolnickým centrem, která specifikuje podmínky vztahu.

Nábor dobrovolníků probíhá při prezentacích projektu na středních školách ve městech Příbram a Dobříš. Dobrovolníkem se může stát jakýkoli občan ČR, starší 18 let. Touto podmínkou je fungování programu v Příbrami značně limitováno, protože okruh vhodných kandidátů se tak velmi zmenšuje. Ve městě působí pouze dvě pobočky vysokých škol a ostatní studenti tak po ukončení střední školy odcházejí dále studovat do jiných měst.

Na počátku spolupráce se zájemcem o toto dobrovolnictví je základní pohovor s koordinátorem programu. Následující výcvik je třídní a je veden odborníky pracujícími v oblasti péče o děti ohrožené sociálně patologickými jevy. Součástí výcviku je také psychologický pohovor. Pro přijetí do dobrovolnického programu je nutné objevit všechny potenciální patologické prvky v osobnosti zájemce, zejména z důvodu následné ochrany svěřeného klienta. Činnost přijatého dobrovolníka je vázána písemnou smlouvou o dobrovolnické činnosti, etickým kodexem dobrovolníka, mlčenlivostí a je kryto pojištěním. Smlouva se podepisuje na dobu nejméně 10 měsíců a všechny zúčastněné strany (dobrovolník, klient, organizace) z ní mohou za určitých podmínek odstoupit.

V počáteční fázi probíhá nejprve „vyhledávání“ nejvhodnějších dvojic dobrovolník - klient. Při prvním setkání dvojice dobrovolník – klient jsou kromě

koordinátora dobrovolníků přítomni také zákonní zástupci klienta. Někdy se podaří najít vhodné dvojice hned na poprvé, jindy trvá vyhledání delší dobu.

Dále již pokračují schůzky podle domluvy dobrovolníka a klienta, většinou jednou týdně po dobu 2 – 3 hodin. Náplň činnosti z větší části určuje svěřený klient, případně nabízí určité možnosti dobrovolník. Může se jednat o činnosti provozované v terénu (různé sporty, hry - viz obrázek č. 2, *Příloha č. 6*) nebo o aktivity realizované „ pod střechem“ (deskové hry, výtvarné techniky, doučování).

O. s. v současné době (květen 2011) nemá své stálé prostory, aktivity dobrovolníků a klientů probíhají v zapůjčeném sdíleném prostoru příbramského Domu dětí a mládeže. V této době také probíhají intenzivní jednání s Městským úřadem Příbram o možnosti pronájmu vhodných prostor. O. s. také plánuje pro volnočasové aktivity dětí ve větší míře využívat sportovní zařízení Města Příbrami, konkrétně lezecký trenažér Jakub.

V současné době má o. s. Itytaky 3 zaměstnance, kteří pracují bez nároku na honorář. Jsou to 2 koordinátoři dobrovolníků a projektu a fundraiser.

Činnost organizace je financována z úspěšných grantů (Nadace O2, města Příbram a Dobříš), sponzorských darů a členských příspěvků.

V letošním roce chce o. s. Itytaky svou činnost rozšířit na osoby se zdravotním znevýhodněním, kde bude opět v rámci programu Pět P nabízet vytipovaným klientům a ostatním zájemcům o tuto službu dlouhodobý vztah s dobrovolníkem, jako prevenci sociálního vyloučení, podporu přátelských vazeb a pomoc při realizaci volnočasových aktivit podle možností a přání klienta.

Informace o občanském sdružení Itytaky a programu Pět P v Příbrami lze získat na www.itytaky.cz

Rozhovor č. 3: koordinátorka Dobrovolnického centra při Domově důchodců Pečovatelské služby města Příbram

Dobrovolnické centrum při Domově důchodců vzniklo v říjnu 2010 (dále jen DC). Je to, stejně jako u DC ONP, program interní - garantem programu je vrchní sestra Domova důchodců a činnost dobrovolníků řídí koordinátor dobrovolníků.

Dobrovolníci zde jsou mladší i starší lidé, kteří navštěvují převážně osamělé klienty tohoto zařízení a snaží se jim příjemně naplnit čas. Pro klienty jsou tak významnou spojnicí se „světem venku“. Dobrovolníci nabízejí svůj čas a přátelství zvláště těm, kteří nemají dostatek kontaktů se svými rodinami, přáteli a známými a velice je, tak jako všichni ostatní lidé, potřebují. Specifika dobrovolnické činnosti zde spočívají převážně v nutnosti respektovat rytmus klienta a přizpůsobit se mu.

Noví dobrovolníci jsou osloveni prostřednictvím letáků umístěných na dostupných místech, informace o DC jsou šířeny také díky internetovým sociálním sítím. DC také spolupracuje s příbramskými středními školami, kde získává zájemce o dobrovolnickou činnost při prezentacích a přednáškách. V neposlední řadě přichází noví zájemci o dobrovolnictví také na doporučení již stávajících dobrovolníků a díky spolupráci s DC ONP. Potenciální dobrovolníci jsou také často osloveni náhodně při běžném kontaktu v rámci hovoru - přes kamarády, známé a občas je podán inzerát v novinách s nabídkou dobrovolnické činnosti.

Dobrovolníci po úvodním pohovoru absolvují jednodenní výcvik, jehož součástí je vyjasnění motivů vedoucích k dobrovolnictví, seznámení s etickým kodexem, dohodou o mlčenlivosti a teorií dobrovolnictví obecně. Dále probíhá nácvik komunikace a její specifika s klienty DD. Součástí je také přehrávání modelových situací, které se mohou při kontaktu s klienty stát a jejich správné řešení. S dobrovolníky se při výcviku seznámí také vrchní sestra DD a přítomni bývají i starší dobrovolníci, kteří mluví o svých zkušenostech. Noví dobrovolníci jsou také seznámeni se základy supervize a jejím přínosem. S dobrovolníkem je dále sepsána dohoda o výkonu dobrovolnické činnosti a je organizací pro svou činnost pojištěn.

Dobrovolníci mají pravidelná intervizní setkání s koordinátorkou programu (jednou za měsíc) a supervizi (každý druhý měsíc) s externím supervizorem.

Hlavním posláním dobrovolníků v DD je především vyplnění času a nabídka možnosti povídat si, poslouchat nebo jen tak sdílet čas spolu. Dobrovolníci také často provázejí své klienty na procházky v areálu DD nebo pro ně připravují zajímavé tvořivé aktivity ve skupině.

Informace o dobrovolnickém programu v domově důchodců lze získat na www.senioripribram.cz

Rozhovor č. 4: koordinátorka dobrovolníků Tyflocentra Praha o.p.s., pobočka Příbram

Pobočka pražského Tyflocentra působí v Příbrami již pátým rokem a za dobu své činnosti vždy využívala pomoc dobrovolníků. Příbramská pobočka je řízena sociální pracovníci, která je zároveň také koordinátorkou dobrovolníků v tomto centru.

Příbramské Tyflocentrum poskytuje poradenství osobám s různým stupněm poškození zraku ve věku od 18 let. Funguje také jako kontaktní centrum pro tyto osoby, zajišťuje pro své klienty volnočasové aktivity a sportovní akce. Podílí se na osvětové činnosti v této problematice a pořádá besedy a přednášky na školách v Příbrami a okolí.

Zájemce o dobrovolnictví v této oblasti získává převážně na těchto přednáškách a na osvětových akcích pro veřejnost.

Dobrovolnictví v Tyflocentru může mít mnoho podob. Jednou z možností je přímá pomoc některému z klientů Tyflocentra při procházkách, nákupech, výletech. Může to být také drobná technická oprava nebo úklid v domácnosti klienta. Další možností je příprava volnočasových aktivit pro skupinu klientů, jakými jsou různé výtvarné, rukodělné nebo hudební setkání v prostorách Tyflocentra. Velmi významně mohou také dobrovolníci pomoci právě s organizací a realizací osvětových akcí a besed pro veřejnost nebo například při dobročinných sbírkách a prodejkách výrobků klientů Tyflocentra.

U dobrovolníků, kteří chtějí pomoci při jednorázových akcích je třeba většinou jen stručné vysvětlení problematiky. Pro zájemce o přímou práci v kontaktu s klienty centra po pohovoru s koordinátorkou následuje jednodenní výcvik dobrovolníka, zaměřený především na seznámení se s problematikou, komunikaci a ukázkou pomůcek pro osoby se ztrátou zraku. Poté se dobrovolník začne pohybovat mezi klienty centra na společných akcích a pomáhá připravovat různé aktivity. Podle koordinátorky centra, je nejosvědčenějším modelem dobrovolnické pomoci „jeden na jednoho“. V ideálním případě se na těchto akcích spontánně vytvoří dvojice klient – dobrovolník. V ostatních případech pomáhá dvojici najít koordinátorka. S dobrovolníkem se po měsíci činnosti

pro centrum sepisuje dohoda o dobrovolnické činnosti. Frekvenci setkání s klientem si řídí dobrovolník a klient sám podle potřeby. Dobrovolníci i klienti mohou koordinátorku kontaktovat s jakýmkoli problémem kdykoli a v centru mají dobrovolníci 2 společná setkání za rok. Supervizi mohou absolvovat zdarma v Tyflocentru v Praze, ale není povinná. Také pojištění dobrovolníků příbramská pobočka nezajišťuje.

Příbramskému Tyflocentru pomáhali v loňském roce (2010) 4 dobrovolníci. Více informací lze nalézt na www.tyflocentrum.cz

5. DISKUZE

Předvýzkum

Na počátku výzkumu, týkajícího se dobrovolnictví v Příbrami, bylo třeba stanovit soubor zkoumaných organizací. Protože snahou bylo provést výzkum v co možná nejširší oblasti, bylo nutné nalézt nějaký informační zdroj, který by podal výčet organizací, pohybujících se ve zdravotně sociální oblasti v tomto městě. První zjištěnou skutečností bylo, že neexistuje ucelený seznam, který by (například člověku nově přichozímu do města) podal o těchto organizacích aktuální informaci. Jak jsem záhy zjistila, jediný dostupný dokument s názvem *Poskytovatelé sociálních a doprovodných služeb* z roku 2007, je spíše zavádějící. Mnohé organizace v něm popsané již v Příbrami nepůsobí, jiné změnilly svou činnost. Také mnoho dalších, které mi byly známy, v něm zahrnuté vůbec nebyly. Proto jsem se rozhodla zmapovat situaci v této oblasti v Příbrami sama a vytvořit si takový seznam vlastním předvýzkumem. Jako velmi přínosný se pro účely předvýzkumu ukázal *Registr poskytovatelů sociálních služeb*, elektronicky dostupný na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí. Jako zdroj informací posloužily také osobní kontakty ve zdravotně sociální oblasti, letáky nebo informace sdělené v průběhu předvýzkumu. Jsem si vědoma toho, že ani mé pátrání nemusí tvořit kompletní výčet organizací, že mohou být zařízení, které se mi nepodařilo najít a popsat.

Analýzou dokumentů jsem zjistila, že ve zdravotně sociální oblasti v Příbrami působí 32 organizací. Všechny tyto organizace se dle mého názoru podílejí nebo mohou podílet na komplexní péči o osoby se zdravotním nebo sociálním handicapem. Bylo velmi obtížné některé organizace objevit a následně oslovit a předvýzkum se proto ukázal jako velmi časově náročný. Zajímavou informací, kterou jsem měla možnost díky předvýzkumu získat, je skutečnost, že ve městě působí velké množství center, které se věnují poradenství osobám s tělesným handicapem (Tyflocentrum, Klub Demka, Svaz tělesně postižených, Svaz neslyšících a nedoslýchavých, Svaz postižených civilizačními chorobami, Orfeus a další). Dle mého názoru, je činnost i cílová skupina těchto organizací velmi podobná. Zůstává pro mne otázkou, zda jsou všechny tyto

organizace ve městě se 30 tisíci obyvateli potřebné a musí fungovat každá zvlášť.. Je zde také nutné zmínit fakt, že každý poskytovatel sociálních služeb dnes ze zákona musí základní sociální poradenství poskytovat....

Výzkum

Dobrovolnictví, jehož stav a možnosti jsem v organizacích zjišťovala, je možno díky získanému materiálu posuzovat z mnoha aspektů. Zajímavé je například využívání nebo nevyužívání dobrovolníků v závislosti na určitých faktorech. Výzkum ukazuje blízkou spojitost mezi výskytem dobrovolníků v organizacích a statutem, který organizace má. Organizace, které uvedly, že zapojení dobrovolníků do vlastní činnosti je nemožné nebo nežádoucí, byly bez výjimky zřizovány krajem nebo obcí jako příspěvková organizace. Z nestátních neziskových organizací (dále NNO) se tak nevyjádřila ani jedna. Zdá se, že zatímco NNO si dovedou se zařazením dobrovolníka poměrně rychle poradit, organizace vedené státní správou nebo územní samosprávou si v otázce dobrovolníků v podstatě neví rady. I tento výzkum proto dokazuje, že prestiž dobrovolnictví je jak mezi tvůrci české politiky, tak mezi jejími realizátory malá, jak to například dokládají i Frič a Pospíšilová (2010 b). Prostor a pozice dobrovolníků ve sféře státem zřizovaných institucí nemá dosud žádnou legislativní oporu. Otázkou pro mne tak dále zůstává, proč právě stát a organizace, které jsou jím zřizovány, nemohou nebo nechtějí využít potenciál dobrovolnické iniciativy svých občanů...

V otázce závislosti působení dobrovolníků v organizaci na její velikosti nebylo jednoduché najít zpracovatelnou odpověď. Snahou výzkumu bylo zohlednit, že dobrovolnictví může být využíváno jak v organizacích co do počtu podpořených klientů malých, tak i v těch, kterými projdou ročně vysoké počty klientů. Jednalo se o organizace stacionární a ve výměně klientů relativně stabilní (dětské domovy, rehabilitační stacionář) nebo naopak o organizace s klientelou velice širokou (poradenská zařízení), obtížně evidovatelnou (Centrum adiktologických služeb, Nízkoprahové zařízení) nebo proměnlivou (Oblastní nemocnice Příbram). Úkolem respondenta bylo zařadit své zařízení do některé z nabízených kategorií. Při posouzení závislosti výskytu dobrovolníků na velikosti organizace podle parametru počtu klientů

za rok, se zde žádná přímá úměra s počtem klientů neprojevila. Dobrovolníky využívají a chtějí využívat jak organizace v nejnižší kategorii do 20 klientů, tak i velká zařízení s více než 1000 klienty ročně.

Další ze zkoumaných kategorií byla doba trvání organizace. Dle mého názoru by se dalo očekávat, že nejvíce nakloněni přílivu dobrovolníků budou mladé organizace, u jejichž vedoucích pracovníků by se dala předpokládat dobrá informovanost v otázce dobrovolnictví. Zjistila jsem, že mezi 10 organizacemi, které dobrovolníky v současnosti využívají, jsou rovnoměrně zastoupeny organizace vzniklé poměrně dávno, i ty, které mají historii kratší. Překvapením pro mne bylo, že ze šesti organizací, které mají historii kratší než 2 roky, dobrovolníky využívají jen dvě. Důvody, které organizace vedou k tomu, že dobrovolníky zatím do své činnosti nezapojily, tento výzkum nezjišťoval. Já se nicméně domnívám, že zde hraje roli hlavně obava ze zvýšeného objemu práce se získáváním dobrovolníků. Tento názor podporuje také výsledek výzkumu Ivety Rodkové (2011), která zjistila, že jako nejčastější bariéru zapojení dobrovolníků, organizace uvádějí „problém v jejich vyhledávání a získávání“. Také Tošner a Sozanská (2006) označují tento důvod jako hlavní příčinu malého využívání dobrovolníků v organizacích. Jedním z možných řešení by pro takovéto organizace bylo spolupracovat s Dobrovolnickým centrem regionu, které by otázku vyhledávání a přípravy dobrovolníků řešilo samo.

Kromě Poradny Městského úřadu Příbram však s dobrovolníky ve své činnosti počítají do budoucna všechny nově vzniklé organizace. Samotný fakt, že v Příbrami začalo v uplynulých dvou letech působit ve zdravotně sociální oblasti 6 nových organizací, je také zajímavým a pro město doufám pozitivním počinem.

Z mého výzkumu vyplynulo, že ze zkoumaného počtu 29 organizací, jich 10 dobrovolníky využívá. Z daného vzorku je to více než třetina. Abych zjistila, jestli je tento poměr obvyklý i v jiných městech, použila jsem pro srovnání bakalářskou práci Radky Posekané (2009), která podobnou studii provedla v roce 2009 ve městě Písek, co do počtu obyvatel srovnatelného s Příbramí (cca 30 000 obyvatel). V Písku z 22 zkoumaných organizací využívalo dobrovolníky 8. Situace v oblasti využití

dobrovolníků v těchto dvou městech je tedy v mnohém podobná: v Písku dobrovolníky využívá 36% organizací ze zdravotně sociálního sektoru, v Příbrami 34 %.

Pokud se podíváme na to, jestli mají také ostatní organizace zájem dobrovolníky využívat, v rámci tohoto výzkumu se tak vyjádřilo dalších 14 organizací. Součtem těch, které dobrovolníky již využívají (10) a těch, které by je využívat chtěly (14) dostáváme číslo 24. To je více než $\frac{3}{4}$ všech dotázaných organizací, které se k otázce využívání dobrovolníků staví kladně a je jim zřejmý prospěch, který by to jim i jejich klientům přineslo. Zajímavostí je, že i toto číslo se v průběhu výzkumu vyvíjelo: z počátku, zájem zapojit dobrovolníky do své činnosti, projevilo 22 organizací, v průběhu položeného rozhovoru se počet zvýšil na 24 organizací. Zdá se, že během rozhovoru u zástupců některých organizací převládl názor, že využívat dobrovolníky, by pro jejich organizaci bylo prospěšné. Otázkou zůstává, proč dobrovolníky dosud využívalo pouze zmiňovaných 10 organizací... Co je příčinou, že ačkoli $\frac{3}{4}$ dotázaných organizací dobrovolníky chce, využívá je pouze $\frac{1}{3}$ z celkového počtu? Odpovědi jsou dle mého názoru bariéry, jak o nich mluví ve zmiňovaném výzkumu například Rodková (2011). Na prvním místě tedy problém s vyhledáváním a získáváním dobrovolníků, dále velká vytíženost zaměstnanců a převládající názor, že věnovat se dobrovolnictví už v organizaci nemá nikdo čas. Tyto bariéry potvrzují také další autoři, např. Tošner, Sozanská (2006) nebo Aronová (2008), když říkají, že získávání dobrovolníků je obtížný úkol. Domnívám se také, že důvodem je velmi malá prestiž dobrovolnictví v naší společnosti. Hraje zde roli „postkomunistické“ společenské klima, o čemž se zmiňuje například Knechtlová (2007) a také určitá nedůvěra k pravdivosti nefinanční motivace dobrovolníka a tendence uznávat jen hodnoty přepočitatelné na peníze. Mluví o tom například Kořínková (2010), když podotýká, že uznání nefinančně motivované činnosti a svobodné volby k dobrovolnictví nepřichází do naší společnosti, uvyklé jiným normám, snadno a lehce.

Výsledky výzkumu dále ukazují, jaké možnosti mají dobrovolníci ve zkoumaných organizacích. Tento výzkum rozlišil během položeného rozhovoru skupinu organizací na ty, které již mají s dobrovolníky zkušenost a ty, které se na příchod dobrovolníků teprve chystají. V obou typech zařízení je největší zájem o využití dobrovolníků při

volnočasových aktivitách a jednorázových akcích. Organizace ale také uváděly jako možné oblasti zapojení například drobnou technickou výpomoc nebo pomoc při fundraisingu a administrativě. Zde se jasně ukazuje, že dobrovolnictví skýtá možnosti například i pro ty potenciální zájemce, kteří chtějí pomoci, ale z různých důvodů se nechtějí angažovat v přímém styku s klienty zařízení. Jak říkají Tošner a Sozanská (2006), při snaze zúčastněných je možné ušít způsob dobrovolnické pomoci takřka „na míru“.

Při výzkumu jsem otázku zjišťující konkrétní náplně dobrovolnické činnosti nechávala otevřenou a zaznamenávala názory jednotlivých respondentů. Byla zde patrná závislost na míře informovanosti o dobrovolnické činnosti obecně. Pokud měli respondenti představu o činnosti dobrovolníků, navrhovala se jim konkrétní náplň snáz. Několik respondentů mi také mimo rozhovor sdělilo, že pokud by měli vybírat se seznamu možných dobrovolnických činností, bylo by to pro ně jednodušší.

Z rozhovorů vyplynulo mnoho různých oblastí, v nichž mohou být dobrovolníci v organizacích využiti. Na základě svých zjištění se však domnívám, že výčet činností, vzešlých z výzkumu, je jen jakousi pomyslnou špičkou ledovce. Musím v tom souhlasit s Tošnerem a Sozanskou (2006), že náplň činnosti dobrovolníků je závislá především na fantazii jich samých a zástupců organizace. Proto existuje velmi mnoho možností, které zde zmíněny nebyly a které by v každém případě vyplynuly až při konkrétním vztahu dobrovolníka a organizace, do jejíž činnosti by byl zapojen.

U deseti organizací, které dobrovolníky již využívají, se jako zajímavý ukázal fakt, že největším zdrojem přílivu nových dobrovolníků jsou vlastní kontakty zaměstnanců nebo vedoucích pracovníků těchto organizací. Tento výsledek opět nepřímo potvrzuje fakt, že získávání dobrovolníků je velmi obtížný úkol, jak říká i Aronová (2008), a zaměstnanci organizací jako nejjednodušší cestu volí oslovení svých přátel a známých.

Písemnou smlouvou je vztah mezi dobrovolníkem a organizací ošetřen pouze u pěti z nich. Otázku pojištění dobrovolníka pro případ způsobení materiální škody nebo újmy na zdraví pak řeší pouze čtyři organizace. Odpovědí na otázku, proč má tak málo organizací ošetřen vztah s dobrovolníkem písemnou smlouvou nebo pojištěním, je dle

mého názoru zejména malá informovanost v této oblasti a zároveň již zmiňovaná vytiženost zaměstnanců spolu s převládajícím názorem, že příprava podkladů pro smlouvu a pojištění je časově náročná. Také Tošner (2006) tyto bariéry potvrzuje poukazem na to, že organizace nemají dostatek informací o dobrovolnictví a nevědí, kde by je mohly získat.

Dle mého názoru, v situaci, kdy většinou neúmyslná újma na zdraví, škoda na majetku nebo neuzavření smlouvy může organizaci přinést velkou škodu při případné prohrané soudní při, je písemná smlouva a pojištění při vstupu nového člověka do organizace základní podmínkou, zvláště u přímé dobrovolnické činnosti s klientem organizace. Neexistence takto podpořených vztahů dokládá jednu z překážek v rozvoji dobrovolnictví: zvýšené neošetřené riziko pro organizace v případě vzniklé škody. Spolu s Tošnerem (2006) vidím v pojištěném a písemně potvrzeném vztahu oboustrannou výhodu.

Pouze čtyři z těchto organizací mají svého koordinátora, který realizuje nábor a profesionálně vede dobrovolníky. Jak říká Kořínková (2005), vedení dobrovolníka v organizaci je nejen časově i organizačně náročné, ale také není úplně zadarmo. Nespornou výhodou je proto, má-li organizace pracovníka, který se této činnosti věnuje v rámci své pracovní náplně. Zjištěná nepřítomnost koordinátora v organizaci, tak může odrážet obavu z nárůstu potřeby finančních prostředků na mzdu koordinátora. Nepřítomnost koordinátora však musí zákonitě vést k nárůstu objemu práce pro vedoucího pracovníka nebo jiného pověřeného zaměstnance, kteří se vedením dobrovolníků musí zabývat. Příkladem řešení této situace tak může být již zmiňovaná možnost spolupráce s externím Dobrovolnickým centrem a jeho koordinátorem. Zájem o tuto spolupráci můj výzkum jednoznačně potvrdil a to u 22 z celkového počtu 29 respondentů, což je více než 75 % organizací. Také Rodková (2011) ve svém výzkumu spolupráci s dobrovolnickým centrem potvrzuje, jako jedno z možných řešení překážek v přijímání dobrovolníků do organizace.

Z výzkumu dále vyplynulo, že ve městě jsou realizovány 3 nejznámější a nejrozšířenější dobrovolnické programy. Na základě toho, se s pomocí výčtu programů, jak je uvádí např. Frič a Pospíšilová (2010), dá také odvodit, pro které cílové skupiny

klientů zde dobrovolnické programy dosud nefungují. Oblastmi, které dosud v Příbrami zastoupeny nejsou, by mohly být dobrovolnické iniciativy určené klientům hospicové péče (například hospicové hnutí Tři v Čerčanech nebo Hospicové hnutí Vysočina), dobrovolníci působící v terénu, v domácnostech klientů (sdružení Cesta domů), chybí tu také různé dobrovolnické projekty organizací, jako je Charita nebo Adra, nevyskytují se tu ani úzce zaměřené dobrovolnické programy, jako je nabízí např. občanské sdružení LATA (pomoc rizikové mládeži a rodinám), Fokus (pomáhající osobám s duševním onemocněním) nebo Máme otevřeno (pro osoby s mentálním postižením nebo autismem).

Jak dále uvádí Frič a Pospíšilová (2010) moderním trendem je také vznik zastřešujícího Dobrovolnického centra v rámci obce, které by tak znamenalo lepší propojení potřebných a pomáhajících občanů a zvyšovalo informovanost o příležitostech dobrovolného zapojení ve prospěch ostatních v rámci dané komunity.

Výzkumné otázky

Závěrem bych shrnula odpovědi na výzkumné otázky, stanovené na začátku výzkumu.

Na otázku „***Jsou ve vytipovaných organizacích v současnosti využíváni dobrovolníci?***“ mohu odpovědět, že ANO, a to v 10 případech z 29 (34 %).

Otázku „***Mají vytipované organizace zájem využívat dobrovolníky pro doplnění péče o své klienty?***“ mohu odpovědět, že jednoznačně ANO, a to v případě 24 organizací, což je 75 % z celkového počtu organizací.

Na třetí otázku „***Jaké jsou konkrétní možnosti zapojení dobrovolníků, zjištěné podle sdělení organizací?***“ přinesl výzkum mnoho odpovědí respondentů, z nichž převažující je zejména potřeba využít dobrovolníky při jednorázových akcích a tvorbě volnočasových aktivit pro klienty. Dalšími možnostmi, jak organizace chtějí využít dobrovolníky, jsou procházky a povídání s klienty, přímá pomoc a osobní asistence klientům, doučování klientů, je zájem o dobrovolníka jako kontaktního pracovníka nebo jako hostitelskou rodinu. V oblastech mimo přímý kontakt s klienty, je to zejména

technická výpomoc, fundraising, pomoc při administrativě nebo správě webových stránek, pomoc při propagaci organizace a prodeji výrobků.

Poslední otázka „*Jakým způsobem a pro jaké klienty fungují v současné době dobrovolnické programy ve městě?*“ byla zodpovězena popisem 4 organizací a jejich dobrovolnických programů, zaznamenaných v rámci výzkumu.

Jedná se o organizaci Oblastní nemocnice Příbram, kde je realizován dobrovolnický program „*Dobrovolníci v nemocnici*“, určený pro pacienty této nemocnice. Základním principem tohoto programu je laická psychosociální podpora pacientů, vyplnění volného času a zprostředkování kontaktu s prostředím mimo nemocnici, zvláště pro osoby dlouhodobě hospitalizované.

Další organizací je občanské sdružení Itytaky, uskutečňující dobrovolnický mentoringový program *Pět P*. Tento program je určený především pro děti a mládež, ohrožené sociálně patologickými vlivy. Základním principem programu je dlouhodobý vztah jednoho dobrovolníka a jednoho klienta, společné trávení volného času, pozitivní působení dobrovolníka na rozvoj osobnosti klienta a podpora sociálních dovedností v oblasti udržení přátelského vztahu a komunikace.

Třetí organizací je Domov důchodců Pečovatelské služby Příbram, ve kterém je realizován program „*Dobrovolníci v zařízeních pro seniory*“. Dobrovolníci, docházející do zařízení, pomáhají především vyplnit volný čas klientů, naslouchají jim, podle jejich přání jim například čtou knihu nebo denní tisk a podle možností je doprovází na procházku. Přípravují také některé skupinové aktivity jako třeba besedy nebo společné hudební setkání.

Čtvrtou organizací, popsanou ve výsledcích výzkumu, je obecně prospěšná společnost Tyflocentrum s pobočkou v Příbrami. Tato organizace řídí dobrovolníky podle svého interního manuálu. Cílovou skupinou jsou klienti organizace, tedy osoby s poruchou zraku. Dobrovolníci se zde zapojují jak při skupinových volnočasových aktivitách v prostorách centra, tak také pomáhají individuálně v situacích běžného života klienta, například při nákupech nebo doprovodem na společenské akce a výlety.

6. ZÁVĚR

Dobrovolnictví jako projev zralosti člověka, jako projev opravdové a smysluplné solidarity, jako možnost zapojení širokých vrstev obyvatelstva do účinné a přesně cílené pomoci, jako prostor pro sdílení morálních hodnot vyspělé civilizace. A také dobrovolnictví jako příliv nového nadšení do oblastí, kde každodenní rutina ničí autenticitu a vřelost vztahů. Jako ověření, že určitá myšlenka a práce má pro společnost smysl. S těmito úvahami a tak trochu ideály jsem svou práci začínala a díky mnoha setkáním s fungujícími a účinnými dobrovolnickými programy, ji tak mohu i ukončit.

Tato práce mapovala především možnosti zapojení dobrovolníků do organizací ve zdravotně sociálním sektoru. V rámci předvýzkumu byl nejprve vytvořen seznam organizací, podílejících se na komplexní péči o osoby se zdravotním nebo sociálním handicapem. Tento soubor, jako konkrétní výstup mého předvýzkumu, je nyní dále využitelný, například v rámci komunitního plánování sociálních služeb.

Z výsledků výzkumu je zřejmé, že mnoho organizací působících ve zkoumaném sektoru, má o dobrovolnictví zájem a považuje příchod dobrovolníků do své organizace za prospěšný a přínosný. Ve zkoumaném souboru 29 organizací, působících v Příbrami ve zdravotně sociální oblasti, jich 24 buď již dobrovolníky využívá, nebo projevilo zájem je v budoucnu do své práce zapojit. Během výzkumu bylo zjištěno mnoho oblastí, v nichž by se dobrovolníci v těchto organizacích mohli angažovat. Zároveň však v závěrečné diskuzi vyplynulo, že existuje ještě mnoho druhů činností, kterými mohou dobrovolníci v organizacích přispět a že tyto činnosti závisí v rámci určitých limitů na fantazii dobrovolníků i zástupců organizací.

Výzkumem byly také zjištěny a popsány čtyři organizace v Příbrami, které profesionálně vyhledávají své dobrovolníky, na činnost je připravují výcvikem a koordinují jejich zapojení. Dalších šest zkoumaných organizací dobrovolníky ve své činnosti využívá; dobrovolníci vstupují do organizace spontánně a nejsou profesionálně vedeni ani získávání.

Během výzkumu jsem měla možnost zjistit, že v oblasti dobrovolnictví panuje i mezi pomáhajícími profesemi mnoho předsudků a mylných interpretací a že

neplánovaně tak mohu touto prací přispět k zlepšení informovanosti v této oblasti, zmírnění této situace a šíření dobré myšlenky dobrovolnictví.

Cíle práce, které jsem si na začátku stanovila, byly tak naplněny. Byla zmapována situace v oblasti zapojení dobrovolníků do zdravotně sociálního sektoru. Dále byl zaznamenán zájem organizací dobrovolníky do své činnosti zapojit a vyjmenovány oblasti, ve kterých by dobrovolníci mohli v organizacích pomoci. V závěru práce byly popsány organizace, které dobrovolníky v současnosti využívají a profesionálně vedou a přiblíženy jejich dobrovolnické programy.

Výzkum mi přinesl velmi mnoho cenných informací. Už samotný fakt, že jsem se díky výzkumu mohla do mnoha, pro mne do té doby neznámých organizací, podívat, byl velkým pozitivem. Mohu s jistotou říci, že setkání s vedoucími pracovníky těchto organizací a seznámení s jejich činností, pro mne mají také obrovskou informační hodnotu v profesi zdravotně sociálního pracovníka.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) ARONOVÁ, K., editor: *Dobrovolnictví v domovech pro seniory – Příklady dobré praxe*. Praha: Hestia, 2008. 120 s.
- 2) *Balů a Mauglí*. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2010. 20 s. ISBN 978-80-86784-89-2.
- 3) BLECHA, I. a kol. *Filosofický slovník*. 2.vyd. Olomouc: Finidr, 2002. 463s. ISBN 80-7182-064-4.
- 4) BOČEK, J. Evropský rok dobrovolných činností na podporu aktivního občanství. In: *Dobrovolnictví v české společnosti – současnost a perspektivy: Sborník konference*. Kroměříž: Klub Unesco Kroměříž a Hestia, 2010. s. 32 – 33.
- 5) BRÁZDOVÁ, P. *Specifika supervize dobrovolnických programů ve zdravotně sociální oblasti*. Diplomová práce. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské university v Českých Budějovicích, 2010. Vedoucí práce: Mgr. Bohdana Břízová.
- 6) BRAYE, S. – PRESTON, M. Social Work Practice and Accountability. In: *The Law and Social Work – Contemporary Issues for Practice*. Basingstoke: Palgrave, The Open University, 2001. pg.42 – 48. ISBN 0-333-94587-5.
- 7) BRUGGER, W. *Filozofický slovník*. 1.vyd. Praha: Naše vojsko, 2006. 640s. ISBN 80-206-0820-6.
- 8) BRUMOVSKÁ, T. – SEIDLOVÁ MÁLKOVÁ, G. *Mentoring*. 1.vyd. Praha: Portál, 2010. 152s. ISBN 978-80-7367-772-5.
- 9) BŘÍZOVÁ, B. *Dobrovolnictví – studijní opora k předmětu*. Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2010a [online]. [cit. 2011-02-28]. Dostupné z: <http://moodle.zsf.jcu.cz/course/enrol.php?id=380>
- 10) BŘÍZOVÁ, B. Vývoj programu Pět P v ČR a zhodnocení jeho efektivity po 13 letech realizace. In: *Dobrovolnictví v české společnosti – současnost a perspektivy: Sborník konference*. Kroměříž: Klub Unesco a Hestia, 2010b. s. 60 – 74.

- 11) BŘÍZOVÁ, B. – KOUBOVÁ, Š. Význam výcviku dobrovolníků ve zdravotně sociální sféře. In: *Kontakt*, 2008, X. ročník, č. 1, s. 125-132. ISSN 1212-4117.
- 12) BŘÍZOVÁ, B. – MOTLOVÁ, L. Supervize dobrovolnických programů v sociální práci. In: *Supervize v sociální práci a její institucionální souvislosti: Sborník z mezinárodní konference*. Ústí nad Labem: Balek, P., 2005. s.38 - 42. ISBN 80-7044-698-6.
- 13) *Dobrovolníci, obyčejní lidé, kteří dělají neobyčejné věci*. Praha: Hestia – Národní dobrovolnické centrum, 2001. 24 s.
- 14) *Doing good well – Engaging Ad Hoc Volunteers. A Guide for Non- profit Organisations*. Singapore: NATIONAL VOLUNTEER AND PHILANTHROPY CENTRE, 2008. 37 p. ISBN 978-981-05-8735-2.
- 15) FRÍČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: výsledky výzkumu NROS a AGNES*. 1. vyd. Praha: Agnes, Nadace rozvoje občanské společnosti, 2001. 115 s. ISBN 80-902633-7-2.
- 16) FRÍČ, P. – POSPÍŠILOVÁ, T. První výsledky z výzkumu. In: *Dobrovolnictví v české společnosti – současnost a perspektivy: Sborník konference*. Kroměříž: Unesco a Národní dobrovolnické centrum, 2010a. s. 19 – 28.
- 17) FRÍČ, P. – POSPÍŠILOVÁ, T. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století* 1. vyd. Praha: Agnes, 2010b. 263 s. ISBN 978-80-903696-8-9.
- 18) GALAJDOVÁ, L. – GALAJDOVÁ, Z. *Canisterapie : pes lékařem lidské duše*. 1.vyd. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN 978-80-7367-879-1.
- 19) GIBBONS, D., GILBERT, A., NIXON, B. *A Sustainable Funding Framework for Volunteer Centres*. Final report. Northampton, Great Britain: Northampton Volunteering Centre, 2006.
- 20) HARTL, P. - HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 2.vyd. Praha: Portál, 2009. 774s. ISBN 978-80-7367-569-1.
- 21) HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2.vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9.

- 22) HATOKOVÁ, M. *Sprevádzanie chorých a zomierajúcich*. Bratislava: Don Bosco, 2009. 215 s. ISBN 978-80-8074-095.
- 23) HAWKINS, P. – SHOHET, R. *Supervize v pomáhajících profesích*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. 208s. ISBN 80-7178-715-9.
- 24) *Hestia – Národní dobrovolnické centrum- úvod* [online]. [cit. 2011-02-28]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/ndc.shtml>
- 25) *Historie města Příbram* [online]. Poslední aktualizace 16. 3. 2009 [cit. 2011-03-01]. Dostupné z: <http://www.pribram-city.cz/index.php?vid=914>
- 26) JANÁČKOVÁ, L. – WEISS, P. *Komunikace ve zdravotnické péči*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. 136 s. ISBN 978-80-7367-477-9.
- 27) JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha: Triton, 2003. 223 s. ISBN 80-7254-329-6.
- 28) JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. 2.vyd. Praha: Triton, 2006. 173 s. ISBN 80-7254-730-5.
- 29) KLEVETOVÁ, D. - DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 208 s. ISBN 978-80-247-2169-9.
- 30) KNECHTLOVA, J. *Volunteering in Czech republic – Facts and Figures Report*. Brussels: European Volunteer Center, 2007. 28 s.
- 31) *Koalice dobrovolnických iniciativ* [online]. [cit. 2011-02-28]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/koalicezkus.shtml>
- 32) KOŘÍNKOVÁ, I. Dobrovolnictví ve zdravotnictví – současnost a perspektivy. In: *Dobrovolnictví v České společnosti: Sborník konference*. Kroměříž: Unesco a Národní dobrovolnické centrum, 2010. s. 48 – 50.
- 33) KOŘÍNKOVÁ, I. a kol. *Metodika integrace dobrovolnictví v zařízeních pro seniory – pracovní sešity aktivit dobrovolníků s klienty ve spolupráci s odborným personálem*. Praha: Hestia – Národní dobrovolnické centrum, 2005. 85 s.
- 34) KOŘÍNKOVÁ, I. - TOŠNER, J. - ZEMANOVÁ, B. *Praktický průvodce programem Dobrovolníci v nemocnicích*. Praha: FN Motol a Hestia – Národní dobrovolnické centrum, 2005. 94 s.

- 35) KOUBOVÁ, Š. *Význam výcviku dobrovolníků ve zdravotně sociální sféře*. Bakalářská práce. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2007. Vedoucí práce: Mgr. Bohdana Břízová.
- 36) KŘIVOHLAVÝ, J. *Povídej, naslouchám*. 1.vyd. Praha: Návrat, 1993. 105 s. ISBN 80-85495-18-X.
- 37) *Management dobrovolnictví* [online]. Poslední aktualizace 5. 4. 2011. [cit. 2011-04-05]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/management-dobrovolnictvi/>
- 38) *Manuál programu Pět P*. Praha: Hestia – Národní dobrovolnické centrum, 2009.16 s.
- 39) *Materiál ke školení dobrovolníků – Dobrovolnické centrum Adra*. Praha: Český červený kříž, 2007. 30 s.
- 40) MATOUŠEK, O. – ŠUSTOVÁ, J. Vývoj sociální práce jako oboru v západním světě. In: Matoušek, O. a kol. *Základy sociální práce*. 1.vyd. Praha:Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7. Kap. 3, s. 83 – 109.
- 41) MATOUŠEK, O. Dobrovolnická práce. In: Matoušek, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003a. ISBN 80-7178-548-2. Kap. 4, s. 61 – 63.
- 42) MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003b. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
- 43) MEDLÍKOVÁ, O. – ŠEDIVÝ, M. *Úspěšná nezisková organizace*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 160 s. ISBN 978-80-247-2707-3.
- 44) MESSINA, R. *Dějiny charitativní činnosti*. 1.vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 148 s. ISBN 80-7192-859-3.
- 45) NOVOTNÝ, M. - STARÁ, I. *Využití dobrovolníků v nemocnicích – metodický manuál k dobrovolnictví v nemocnicích*. 1.vyd. Praha: Hestia, 2001. 32 s.
- 46) NOVOTNÝ, M. - STARÁ, I. *Dobrovolníci v nemocnicích – metodický manuál pro zdravotnická a sociální zařízení*. 1.vyd. Praha: Hestia, 2002. 48 s.
- 47) PETRÁČKOVÁ, V. – KRAUS, J. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2001. 1.vyd. (dotisk), 834 s. ISBN 80-200-0607-9.

- 48) *Počet obyvatel střeđočeského kraje k 1. 1. 2010* [online]. Poslední aktualizace 17. 2. 2011 [cit. 2011-03-01]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/home>
- 49) POSEKANÁ, R. *Dobrovolníci a sociální služby v Písku*. Bakalářská práce. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2009. Vedoucí práce: Mgr. Jana Šimečková.
- 50) *Program Dobrovolníci v nemocnicích* [online]. Poslední aktualizace 17. 2. 2011 [cit. 2011-03-01]. Dostupné z: http://www.hest.cz/ndc_4.shtml
- 51) *Program Pět P- Popis*. [online]. Poslední aktualizace 15. 2. 2011 [cit. 2011-03-01]. Dostupné z: <http://petp.hest.cz/index.php?sekce=6>
- 52) ŠIKLOVÁ, J. Má dobrovolnictví budoucnost? In: *Dobrovolnictví a dárcovství – obnova občanských ctností: Sborník z mezinárodní konference*. Kroměříž, 2001. s. 23 – 25.
- 53) ŠTÁSTKOVÁ, Š. *Činnost dobrovolníků v nemocnici – součást péče o pacienty*. Bakalářská práce. Příbram: Vysoká škola zdravotnictva a sociální práce Sv. Alžběty v Bratislavě, detašované pracoviště Příbram, 2009. Vedoucí práce: PhDr. Iva Stefanová.
- 54) TOMEŠ, I. *Sociální politika – teorie a mezinárodní zkušenost*. 2.vyd. Praha: Sociopress, 2001. 262s. ISBN 80-86484-00-9.
- 55) TOŠNER, J. – SOZANSKÁ, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 152 s. ISBN 80-7178-514-8.
- 56) TOŠNEROVÁ, T. *Příručka pečovatele*. 3.vyd. Praha: Ambulance pro poruchy paměti a Hestia, 2002. 58s. ISBN 80-238-8541-3.
- 57) VANIER, J. *Cesta k lidství*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. 158s. ISBN 80-7178-805-8.
- 58) VELFL, J. – HORÁČEK, L. *Příbram*. 1.vyd. Praha: Paseka, 2010. 223s. ISBN 978-80-7432-069-9.
- 59) Věstník Ministerstva Zdravotnictví z 12. srpna 2009, částka 6
- 60) WOODS, T. E. *Jak katolická církev budovala západní civilizaci*. 1.vyd. Praha: Res Claritatis, 2008. 206 s. ISBN 978-80-904143-0-3.
- 61) Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů

- 62) Zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů

Ostatní internetové zdroje:

www.mvcr.cz

www.msmt.cz

www.mpsv.cz

www.lata.cz

8. KLÍČOVÁ SLOVA

- Dobrovolnictví
- Zdravotně sociální oblast
- Využití dobrovolníků
- Koordinace dobrovolníků
- Dobrovolnická centra

9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Internetové zdroje informací o dobrovolnictví

www.petp.cz

www.bbbsi.org

www.dobrovolnici.cz

www.dobrovolnik.cz

www.msmt.cz/mladez/evropsky-rok-dobrovolnictvi-2011-erd

www.hest.cz

www.inexsda.cz

www.kormidlo.cz

www.mladezvakci.cz

www.mvcr.cz/clanek/vyvoj-legislativni-upravy-dobrovolnictvi-v-zahranici-a-v-ceske-republice.aspx

www.worldvolunteerweb.org

www.ymca.cz

www.adra.cz

www.dcul.cz

www.dobrovolnicipribram.webnode.cz

www.mameotevreno.cz

www.fnmotol.cz

www.iave.org

www.globalvolunteernetwork.org

Příloha č. 2 - Internetové zdroje analyzované v rámci předvýzkumu

- 1) www.alkaops.cz
- 2) www.anabell.cz/index.php/anabell-pribram
- 3) www.pribram-city.cz/oddeleni.php?vid=132&subvid=133
- 4) www.pribram-city.cz/index.php?vid=1427&anketa-komunity.php?&puv_vid=1428
- 5) www.magdalena-ops.cz
- 6) www.detskydomovhusita.cz
- 7) www.detskydomovpepa.cz
- 8) www.dum-praha.cz
- 9) www.dobrovolnicipribram.webnode.cz
- 10) www.charita-pribram.cz
- 11) www.itytaky.cz
- 12) www.clubf.cz
- 13) www.demka.cz
- 14) www.skoly.pb.cz/MSspec
- 15) www.matyllda.mc.txt.cz
- 16) www.skoly.pb.cz/MJ
- 17) www.pribram-city.cz/oddeleni.php?vid=447
- 18) www.ponton.cz/pribram/
- 19) www.nemocnicepribram.cz
- 20) www.orfeus-cr.cz
- 21) www.senioripribram.cz/index.php?menu=uvod&i=domov-duchodcu
- 22) www.pessos.estranky.cz/
- 23) www.pribram-city.cz/index.php?vid=1329
- 24) www.poradnapb.hmw.cz
- 25) *Poskytovatelé sociálních a doprovodných služeb v Příbrami* [online]. Město Příbram a Centrum pro komunitní práci jižní Čechy 2007 © Město Příbram. Dostupné z: <http://www.pribram-city.cz/document.php?obrid=4877>
- 26) www.profem.cz

- 27) *Registr poskytovatelů sociálních služeb MPSV* [online]. Verze 4.20.52. [cit. 2011-03-01]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1298983038988_66
- 28) www.sanco.estranky.cz
- 29) *Seznam speciálních a středních škol* [online]. Poslední aktualizace 10. 9. 2009 [cit. 2011-03-01]. Dostupné z <http://www.pribram-city.cz/index.php?vid=970>
- 30) www.specsk.webzdarma.cz
- 31) *Sportovní, zábavní a zájmové spolky v Příbrami* [online]. Poslední aktualizace 1. 3. 2011 [cit. 2011-03-01]. Dostupné z: <http://firmy-pribram.cz/k1389-sportovni-zabavni-a-zajmove-spolky/>
- 32) www.snnrcz.cz/index.php?id=24
- 33) www.spcch.cz
- 34) www.svaztp.cz
- 35) www.zivot90.cz/4-socialni-sluzby/10-tisnova-pece-areion
- 36) www.tyflocentrum.cz

Příloha č. 3 - Seznam organizací, působících ve zdravotně sociální sféře v Příbrami a nejbližším okolí

Zdravotnictví:

- 1. Oblastní nemocnice Příbram a s.,** U nemocnice 84, Příbram I (Dobrovolnické centrum)

Registrovaní poskytovatelé sociálních služeb:

- 2. Aerion, o. s. Život 90,** Tyršova 107, Příbram I (tísňová péče)
- 3. Azylový dům Města Příbrami,** Na Vyhlídce 268, Příbram IV (azylový dům)
- 4. Centrum adiktologických služeb Magdaléna,** Žežická 193, Příbram VII (terénní programy, kontaktní centrum)
- 5. Centrum péče o handicapované Alka o.p.s.,** Podbrdská 269, Příbram V (denní stacionář, sociálně aktivizační činnosti pro seniory a osoby se zdravotním postižením, odborné sociální poradenství, sociální rehabilitace)
- 6. Domov důchodců Pečovatelské služby Příbram,** K Dolu Marie 154, Příbram VI – Březové Hory (pečovatelská služba, domov pro seniory)
- 7. Domov se zvláštním režimem Sanco,** Čechovská 57, Příbram VIII (denní stacionář)
- 8. Farní Charita Příbram,** Náměstí T. G. Masaryka 1, Příbram I (pečovatelská služba, odlehčovací služby)
- 9. Kontaktní centrum Anabell o. s.,** Dlouhá 97, Příbram I (odborné sociální poradenství) – poruchy příjmu potravy
- 10. Klub Demka o. s.,** Žežická 193, Příbram VII (sociálně aktivizační služby pro seniory a zdravotně postižené)
- 11. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bedna, o. s. Ponton,** Budovatelů 116, Příbram VII (nízkoprahové zařízení)
- 12. Poradna Městského úřadu Příbram,** Tyršova 107, Příbram I (odborné sociální poradenství)

13. **Poradna pro rodinu a mezilidské vztahy pracoviště Příbram**, Žižkova 489, Příbram II (odborné sociální poradenství)
14. **Pro Fem o.p.s.**, Dlouhá 97, Příbram I (odborné sociální poradenství)
15. **Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR**, Žežická 193, Příbram VII (odborné sociální poradenství)
16. **Svaz postižených civilizačními chorobami o. s.**, Žežická 193, Příbram VII (odborné sociální poradenství)
17. **Svaz tělesně postižených v ČR o. s.**, Žežická 193, Příbram VII (osobní asistence, odborné sociální poradenství, sociálně aktivizační služby pro seniory a zdravotně postižené)
18. **Tyflocentrum Praha o.p.s., pracoviště Příbram**, Náměstí T. G. Masaryka 1, Příbram I (průvodcovské a předčitatelské služby, sociálně aktivizační služby pro seniory a zdravotně postižené, odborné sociální poradenství, sociální rehabilitace)

Ostatní poskytovatelé sociálních služeb a občanská sdružení s činností ve zdravotně sociální oblasti:

19. **Dobrovolnické centrum Příbram o. s.**, Příbram V (registr poptávky a nabídky v organizovaném dobrovolnictví)
20. **JK Klub F**, Kozičín (hipoterapie)
21. **Matylda, mateřské centrum**, Žežická 193, Příbram VII
22. **Noclehárna pro osoby bez přístřeší Městského úřadu Příbram**, Na Příkopech 102, Příbram I
23. **Orfeus, o. s.**, Žežická 193, Příbram VII (středisko služeb osobám se zdravotním postižením a seniorům)
24. **O. s. I ty taky**, Pod Šachtami 294, Příbram IV (dobrovolnický program Pět P)
25. **Pessos, o. s.**, Nový rybník, Příbram VII (canisterapie, zooterapie)

Pedagogická zařízení:

26. **Dětský domov Husita v Dubenci**, Dubenec 22, Příbram (církevní školské zařízení)
27. **Dětský domov Pepa Příbram o.p.s. - Lazec**, Lazec 2, Příbram

- 28. Městské jesle a rehabilitační stacionář**, Bratří Čapků 277, Příbram VII(denní pobyt pro děti s těžkým kombinovaným postižením do 15 let)
- 29. Pedagogicko psychologická poradna Středočeského kraje Kolín, pobočka Příbram**, Pod Šachtami 294, Příbram IV (odborné poradenství)
- 30. Speciální mateřská, základní a praktická škola**, Pod Šachtami 335, Příbram IV
- 31. Speciální mateřská škola Příbram**, Hradební 67, Příbram I
- 32. Středisko výchovné péče**, Školní 129, Příbram VII (odborné poradenství)

Příloha č. 4 - Schéma polořízeného rozhovoru

1. Jak se jmenuje vaše organizace a jaké je její poslání a cíle?
2. Kdo je zřizovatelem organizace?
3. Jaká je kapacita zařízení, respektive kolik klientů projde (spolupracuje) s vaším zařízením za rok? Vyberte kategorii: do 20/ 20 – 50/ 50 – 100/ 100- 300/ 300 – 1000/ 1000 a více/ bez historie
4. Jak dlouho působíte v Příbrami?
5. Umožňuje zaměření vaší organizace zapojení dobrovolníků?
6. Využíváte dobrovolníky v současnosti?
  - a. Pokud ano:
    7. Jakým způsobem dobrovolníky získáváte?
    8. V jaké činnosti jsou u vás dobrovolníci zapojeni?
    9. Jakým způsobem jsou u vás dobrovolníci na činnost připravováni a během činnosti formálně zajištěni? Například: výcvik, smlouva, pojištění..
    10. Funguje ve vaší organizaci někdo jako koordinátor dobrovolníků?
    11. Poskytujete dobrovolníkům supervizi v průběhu jejich činnosti?
    12. Jsou nějaké oblasti, se kterými byste v otázce dobrovolníků chtěli pomoci?
    13. pomohlo by vaší práci s dobrovolníky zřízení zastřešujícího Dobrovolnického centra, které by dobrovolníky do vaší organizace vysílalo?
  - b. Pokud ne:
    14. Dovedete si představit využití dobrovolníků ve vaší organizaci?
    15. V jakých činnostech konkrétně by u vás dobrovolníci mohli být zapojeni?
    16. Uvítali byste pomoc v získávání, koordinaci, výcviku nebo vedení dobrovolníků?

17. Pomohlo by vám zřízení Dobrovolnického centra, vysílajícího proškolené dobrovolníky přímo do vaší organizace?

Příloha č. 5 - Schéma neřízeného rozhovoru

- Zařízení, typ organizace, cílová skupina klientů
- Vstup prvních dobrovolníků do organizace
- Specifika činnosti dobrovolníků/dobrovolnický program
- Nábor nových dobrovolníků
- Výcvik, smlouva, supervize
- Koordinace dobrovolnické činnosti
- Počty dobrovolníků
- Problematické oblasti dobrovolnictví

Příloha č. 6 - Fotografie

Obrázek č. 1: Canisterapie v DC ONP

Zdroj: archiv DC ON Příbram, 2011

Obrázek č. 2: Dobrovolník u lůžka pacienta

Zdroj: archiv DC ON Příbram, 2010

Obrázek č. 3: Procházka s klientem

Zdroj: archiv DC ON Příbram, 2010

Obrázek č. 4: Venkovní aktivity dobrovolníků s klienty

Zdroj: o. s. Itytaky Příbram, 2011